

*Likprædica
Före 1700*

VICTORIA VERBI,

Et

Ministrorum ejus Allegoricè,

Thet år:

Een Christeligh Lijf- Sermon,
Vthaff then 149. Psalmen Davidz/

Sfwer thenfordom Ehrenrdige och Höghlärde Herrens och
och Prowestes/ nu meera hoos Gudh Salige

M. NICOLAI BOZÆI

Past. vthi Nordingrå/ och Præposit. vthi Söder Contractet i
Angermanland / Jordefård.

Tå hans Lektamen nederfattes i sin tilberedde Graaff den 2.
Febr. Åhr 1675. Vthi Nordingrådz Kyrckia / i en Förnem-
bligh och Solckrist Försambling/

Hållin aff

M. PETRO STEUCHIO, Superintenden-
te i Wester Norlanden/ och Pastore i Hernösand
och Säbrå.

Milita bonam Militiam, ut retineas Fidem et bonam Con-
scientiam, I. Tim. I. v, 18.

BRUCKHOFF.

Tryckt aff Hendrich Kenser/ Åhr 1675.

VICTORIA VERVA
18
Efter Begäran är thenna Enfaldiga Predikan i
Pennan författat / hvilken och then Fordom Ahre-
Wyrdige / och nu mehrahooos Gudh Salige Herren til
åminnelse efterlemnas / och hans älskelige Barnom/
Sönom / Mågom och Döttrom / som alle Männerna
beflåda förnemblika Embeten och Ahregrader i thet An-
deliga Standet / så i Gudz Församblings / som och wid
thenne tiden i Gymnasij Hernosandensis Regij tjänster
til skrifwit / medh all sielssbegärligh Wålmågos tillöf-
ning.

Sjunger Herranomeen ny **W**isso/ the
heligas Församling skal lofwa honom.

2 **I**srael glädte sig af then honom giore
hafwer : Zions Barn ware gladh öfwer
sin Konung.

3 **T**he skola lofwa hans Namn i dank/
medh trummor och harpor skola the spe
la honom.

4 **T**y **H**Erren hafwer itt behagh til site
Folck/han hjälper then elenda herliga.

5 **T**he heliga skola glada wara och prj
sa och lofwa i thesas Sång.

6 **T**heras **R**unn skal vphöya Gudh/
och skola hafwa skarpsverd i sina händer.

7 **A**t the skola hempnas ibland Hed
ningarna / och straffa ibland Folcken.

8 **T**il at binda thesas Konungar med
Kådior/ och thesas ädlingar medh jern
Stettrar.

9 **A**t the skola göra them then rätt

ther om strifwit står: Thenna åhrona sko-
la alle hans Helige hafwa / Haleluja.

M Postelen / och Gudz vthforade Redskap / then
h. Paulus tiltalar sin Lärjunge Timotheum,
i then andra Epistelen til Tim. och thet andra
Capitlet / vthi 3. 4. 5. 5. verser, medh thenna or-
den: Gudh och omgäll såsom een godh Jesu Christi
Stridzman: Ingen Stridzman bewarar sigh medh
Nährings Handel / på thet han skal tåckias honom / som
honom til en Stridzmar vptagit hafwer. Hwar och
nu någor kämpar / han frönes icke / vthan han redeliga
kämpar. Återmannen som Åkren brukar / honom bör
först så af Fruchtenne. Hwarvthinnan han affmålar
een råtsinnigh Christen icke allenast / vthan fast meera
en aff Gildi kallad Lärare / som i thenne Andelige Strij-
den / såsom en vprichtig Stridzman främst i Speken
framgå och förestå bör; Förehållandes honom.

1. Hwad en godh Stridzman hafwer at förwanta/
Nembligen: Vrida och vngälla / icke allenast therföre
at han en kallader Stridzman är / vthan fast meera
lida och vngälla / at han kommer ihogh och betäncker /
aff hwem han kallader är til Stridh / therföre töbr
han fatta modh / och sigh tåckeligen och oförfårat moot
Sienden bezifwa: Effter han weet hwad för en Hielte
honom vthwaldt hafwer. In tappre Hieltar fölia icke
ogärna artige aff Naturen gode ingenia såsom Alexan-
dri M. historia ibland the Hedniste betnga: Och eliest den
Bibliske fast meera / och aff wichtigare orsaker / at fölia sin
Haårförare / som är Gudh then Wijaste och Måchtig-
ste i Hammelen och på Jorden. Thertföre folgde Moyses

Gud

Exordium
ex Epist.
2. Tim. 2

Christiani
Militis est, ad
Christi E-
xemplum
multa ad-
verfa pati.

Quia recor-
datur ejus, cui
nomen in
Militia dedit

Gudh/ Josua/ Domarena/ Konungar/ och the Macca-
 beer frjmodeligen/ som then Bibliske Historien vthwi-
 ser / efter the wiste vnder hwilken the strjda skulle och
 them kallat hafwer. Altså påminner then H. Aposte-
 len Gudz Ordz Lärare och Predikanter / hwad the haf-
 wa at söwänta i sitt Embete och Kallelse i thenna Ande-
 liga sins Embetes strjdh / sasom Timotheo, aff then H.
 Paulo för vth förkunna : Lidja och Umgälla / at
 hwar och en må förvth wetta hwad honom förefår/
 och i sin Kallelse hafwer at wänta. Hwarföre en Rätt-
 mätigh kallader Gudz Ordz Dienare och Lärare garna
 liden thet honom påbördas kan å Embetes wägnar / ty
 han täncker på honom som honom kallat hafwer / som
 är HERREN Iesus Christus / och som han kallas
 der bleff / äre och hans Strjdzman kallade/nembligen
 som jagdt är / til at lidja och umgälla.

11. Hurulunda och på hwad sätt / han som en Strjdz-
 man kallader är / sigh bör förehålla / förklarar Aposte-
 len medh tree klare Liknelser :

Först. En Strjdzman bör intet befatta sigh med Nä-
 ringz Handel. Thet är intet något / som honom i sin
 Kallelse hindra kan eller bör : Orsaken sätter Apostelen
 här hoos / at han må tåckias honom / som honom til en
 Strjdzman anammat hafwer ; Så gör och en Rätt-
 sinnigh Wälbetänckt / och Wakande Andeligh Gudz
 Strjdzman Gudz Församblings Lärare / at han får alt
 thet hans Kallelse hindrar / men besmnerligh slemm
 Winning / som thenne H. Kallelsen besläckiar neefligen/
 jempte itt offickeligit Beswerne.

Then andra / at en Kämpicke krönes / vthan han
 redeligen kämpar. Ithenne Apostoliske och thenns H.
 Andas Ord författas och begräipes först i Allmännelighet

Requiritis
 Boni Militis
 exponuntur
 similitudinibus
 tribus.

Mat. 10:22.

1. Cor. 9: 25

En Ebristen Menniskios Plicht och Skylligheet at fara
fort i sin Christendom in til Endan/ på thet han må sa-
ligh warda/ såsom wår Frålsfare. selswer of vnderwist
hafwer. Men i thesse Orden/ Synnerligen tilen Präst-
man/ at han Fiender hafwer til at ströda emoot / hwil-
ke stoore stormar och impressiones görandes warde/ icke
på Kroppen/ eller thet som timmeligit är : Wthan vppå
Siälen/ och thet Andeligt och Ewigt är : Ty är han
Nydigh redeligen kämpa/ så på kallelens wägna / som
vppå belöningens / at han må befrönas / elliest är alt
hans Arbete och använd Slijt aldeles för gäfwes och få-
feng.

För thet tridie. En Ättermän som sin åter med slijt bru-
tar/ bör jw först niuta aff Ätrens Frucht/ hon må falla
effter Gudz gode och behagelige Wilie/ antingen bitter/
eller Södt och Ljussligh / öfwerflödigh / eller tunn och
sparsam. Ätven och så en Lärare bör thåla hwad ho-
nom i hans ombetrodde Kallelse möta kan/ effter Gudz
gode Behagh och stickelse / thet wari sigh kårt eller o-
kårt. När nu then H. Paulus Timotheum så wäl
och grundeligen genom så liusa Lijkselser lärdt hafwer/
Briser han til een afvarsam Förmaning / at han Ti-
motheus alt hwad han skrifwit hafwer / skulle noga be-
trachta / och then gode Gudh skulle ingalunda aflåta
göra sitt til / at gifwa honom itt rättssinnigt Förstånd i
alt site Embete och thes slyflor/ dumma i all ting.

Sammalunda och på samma Sätt talar then Ko-
nungzlige Propheten och Psalmisten Konung David i
thenna vpläsna Psalmen; Hurusåsom then gode Gud
effter sin rättmätiga Doom/then wår om förstom För-
äldrom afflädes / så the syndat hade / at the skulle aff
Fienden stungne blifwa / och allahanda Wedermödo vn-
derkastade warda/ och thes förre hwar och en / som Gudh

Apostoli ad
Timothum
admonitio
Seria.

Accommo-
datio fiat ad
Textum.

Nådhs åthniuta wille / then hwar Menniskia Gudh til
 bödh i then wålsignade Säden / Gudz och Menniskio-
 nes Son Christo Jesu / han måtte weta sigh sådant
 högdit Klenodium och ganska dyrebart / en kunna be-
 komma / medh mindre igenom en föresatt Kamp och
 framhårdeligh Strijdh intil Endan. Men thenne strijdh
 vthföres här på Jordenne i then Christelige Kyrckian
 aff Gudz Barn the Christrogne Allmännelighen/
 men symmerligen bdr föras aff them / som GUDh til
 Anceambulones satt och förordnat hafwer / på thet Å-
 hörarna fölia måtte/ tå the effter Gudz Ord ledsagade/
 råsligen tillsammans strijda / och Saligheetennes vth-
 fåsta Crona få och bekomma måtte : Om alt thetta
 handlar närwarandes vplåste Texten/ aff hwilken wij
 igenom Gudz Nådhs handla wiliom effterföljande twenz-
 ne Stycken eller Puncter :

I. Huru Konung David en rätt Andeligh Strijdz
 Man beskriwer / medh aldeles nödighe Requirer och
 Tillbehör.

Propositio
 bimembris

II. Hurulunda denne Kamp vthföres/ hwad Wäp-
 nor och Wapn här fordres/ huru och på hwad sätt the
 brukas/ hwad Segerwinning/ och effter vndsången Se-
 ger hwad fören Belöning är atförwånta.

Gudh förlåne oss sina Nådhs thetta affhandla hans
 heligo Namne til åbra/ och oss til nytta och fromma.

Om thet Första.

E Dos en Andeligh Strijdzman fordrar then 5. Ande-
 igenom Konung David åthskillige och aldeles Nödi-
 ge tilbehör / Såsom :

1. At han måste aff Gudh warda giorder och be-
 redder til en Strijdzman. (såsom här i Texten står)

Miles Chri-
 stianus.
 Militarem
 Scientiam
 sciet. & à
 Factore suo
 habebit.

Isra

Israel glädie sigh aff then honom gjorde hafwer.
 Förfarenheeten lærer och wijsar klarligen / thet ingen nå-
 got vthrätta kan förvthan Förberedningen och Under-
 wijsning til thet han skal och bör vthrätta / såsom then
 Gudhfruchtige Huusläraren Syrach säger cap. 34. 9. 10.
 En wäl öfwoat Man förstår mycket / och en wäl förfaren
 kan tala om wijsheet. Men then ther intet öfwoat är /
 han förstår fögo. Och the wilde andar komma mycket
 ondt åstadh. Orsaken är: The äro intet aff Gudh lärde /
 hwar före fölier alt ondt och oreeda aff / hoos them som
 them fölia. Så fordrar tå Psalmisten i denne Förbe-
 redningen / Först / At the skola glädia sigh aff honom /
 hwilken är Gldh Enigh i Warelsen / och i Personerna
 Treenigh / Gudh Fader / Gudh Son / och Gudh then H.
 Ande / som hwart och itt Creatur skapat hafwer / men
 medh besynnerligt betänctiande giordt Menniskian eff-
 ter sitt eget Beläte i Förstonne / men tå hon affallen war /
 medh större möda igenom Christum / Menniskian giordt
 på nytt igenom then nya Födelsen / förniedelst wår Frel-
 sares I Jesu Christi Pjinos / Blodz vthgiutelses / dödz
 och Opståndelses Krafft och Wårde / hwar igenom een
 Menniskia som så nyfödd är / blifwer en sanskylligh Isra-
 elit / får och bekommer Trona på sin Gldh och Åter-
 löfare / och sålunda weet medh Patriarken Jacob Gen.
 32. hålla sigh fast til Christum / och intet släpper honom
 i thenna Kampen / som steer i Troonne / förra än han
 medh Patriarken om Jacob wäl signat warder. An-
 ytterligare gör och bereder Gudh sigh til Strijdsmån /
 them han behagar bruka / igenom en godh och nödigh
 Information och Westkap til at strijda / som hans plåg-
 seedh warit hafwer altijdh / såsom vthi then Lekamlighe
 och Verldzlige Strijden skedde medh Gideon / hwilken

I. Qui crea-
vit ipsum.

II. Regnuit.

III. Instituit
Et informa-
vit Verbo.

trystade Swete / Jud. 6:11. Och war altså til Kriigh al-
 deles owaan och olård / men H Erren Gudh sielf be-
 mannade honom i förstonne / sedan lärde honom mön-
 stra Folcket / och vshwålia the behiertigaste igenom itt
 wißt Känneteckn / och medh vnderligh Wapn them be-
 wepna / såsom och hurulunda the medh sin Fålt herre och
 Håår förare sienden ansalla / hwad Hårskri the bruka
 stulle: Nembligen / HErrans och Gideons Swård ;
 Lärde och honom at förkunskapa och Siendens tilstånd
 ehrfara / på thet han sielf / såsom och hans Kriigsmån
 til thet tapprare Modh vpväckias måtte / Jud. 7. Och
 andre Exempel thet samma wijsa och betnga / at Gudh
 them til Strijdh lärde och vnderwißt hafwer / och Ro-
 nung David en ibland the ypperste Kriigare gifwer
 Gudi then Ahrona / at han lærer hans Hand strjda /
 och hans Arm spenna Kopparbogan. Sammalunda
 vmgår och Gudh medh sina / som han behagar bruka i
 then Andeliga Strijdh / som i hans Försambling för-
 öfwas / them lærer han til thenna Kamp antingen sielf
 och vthan Medel / som Propheterna i thet G Testa-
 mentet / och Apostlarna i thet Nya vnderwißte blefwer
 eller och igenom Medel / lärde aff Gudh och wåldöfwa-
 de Strijdzmän / som äre Rättfinnige / Gudhfruchtighe /
 och i Gudz Ord grundade Lärare / som vptuchta och
 vnderwijsa Bngdomen i thetas Kriigz Articklar / hwilke
 äro then Christeligha och Salighgörande Trona / i
 hwilken och för hwilken the strjda böra / såsom Pro-
 pheternas Söner i thetas Scholar lärde 2. Reg. 4:38.
 Och Apostlarnas Disciplar vnder thetas information,
 vnderwißte blefwo / och sådan aff them Redeligen kams
 pa trolighen förmanthe / såsom wi vthi Ingången til
 thet Sermon hörde / 2. Tim. 2. 1. Tim. 1:18. at Aposte-

Confimiliter
 Hodierna die
 ut & anti-
 quitus.

vel
 Immediate,
 quod Prophe-
 tis & Aposto-
 lis Factum,
 vel
 mediate

len alswarlighen förhölt Timotheo, På samma sätt och
 Wijs tilberedes Andelige Stridzmann ån i thenna dag
 igenom Catechismi Lärdom/ Språak och Tungomååls
 Kunskap sampt andre Booklige Konsterns Wetkap/
 på thet the icke allenast för sigh sielfwe förstå måge hu-
 ru them bör wandra / vthan och i thenna Andeligha
 Kampen androm/ Besnnerlighen sin ombetrodde För-
 sambling medh Lärdom och Leswerne föregå stole. I
 thetta Stricket hafwer thenne Sahl. Herren / Jordom
 Ehrewördige och Höglärde Pastor och Præpos. Swil-
 lens Jordefärd wi utbi een Solekriit För-sambling he-
 dra / warit aff Gudh wålsignat/ i thet han hemma i
 Gudhfruktige Föråldrars Hws/ Trivial Scholar / och
 Fäderneslandz Univerfiter som och Bthlandz utbi
 Tysklandz Förnemblige Academier, til en godh Stridz-
 man formerader och beredder worden är / som här aff
 sedan Proffwet wackert giordt är i Scholan Geske/ men
 Aldralångst medh Beröm i thenna Nordingråås För-
 sambling och Söder. Prosterijet i Angermantand.

II. När nu en Man så är tilen Lärare och Andelig
 Stridzman beredd/ En Israelit och Zions Barnblef-
 win/ så är han ock kallader aff sin Konund vnder hans
 Regemente och Krijgz. Fahna at strida. Therföre för-
 manar här Konung David then som kallader är / skal
 wara gladh öfwer sin Konung. En Löpare och D-
 kallader hafwer intet at berömma sigh aff någon Ko-
 nung / Fältherre / Håårförare eller Förman/ ty han
 kan intet här eller ther bewiisa sin Kallelse / weet och in-
 gen Hielpreda/ sigh at vthwetla / enår han kommer i
 Nödh och Twång/ feelar och honom Endtligen alltröft
 och Friimodigheet : Wil och then gode Gudh aff si-
 kom platt intet wetta/ Jer. 23: 21. Skallade/ eller lagh-
 ligen

Necessaria
 est ipsi Legi-
 tima Voca-
 tio.

Nulla cur-
 rentis in Of-
 ficio confi-
 dentia.

lighen icke kallade/ förstå ingalunda sina Kraffter/ effte
 the döfwade äro / vthan aff Höghmodh och egen Kär-
 leek til sigh sielswom/ skatta och werdera the sigh sielswa
 färdiga och goda nogh til ett Embete. Hwarföre för-
 ähta och waantwyrda the och sina Förman som aff Gud
 och höga Öfwerheeten öfwer them satte äro / Men medh
 hwad Nyttä och Fördeel / thet lærer them Chore / Dä-
 thans och Abirams Exempel / Num.16. En laghligh
 Kallelse gör thetta/ at man känner sin Konung / wyrdar
 vnderdånlighen och hörsamlighen tienar/ och hans Be-
 falningar medh högsta Wyrdnadh effterkommer : Sä-
 som och dristar vppå sitt Embete och Kallelte / hwar om
 och Synrach Cap.10:31.32. them som Laghlighen kallade
 äro / Nödthorffteligen vnderwiser och lærer. Detta
 skeer aff Werldzliga Krüggmän/ skeer och / och bör skee/
 aff allom Andeligom Strüdz-Männom (thet är Christi-
 nom) Men obserueras och måst achtas skal aff Lära-
 rom / som främst stå skole vthi Speßen / och högst för-
 söktias om the affett reent och godt Samweete aff Esaia
 Propheten säna kunne: Min Saak är HERans/ och
 mitt Embete hörer minom GUDh til. I thetta Strö-
 ket kunde och wår Salighe Pastor och Prowest sigh san-
 ferdelighen som en Laghlighen kallader framtee/ ja til Scho-
 le/ som elliest Församblingennes Tienst och theß åhrega-
 der. Ar theföre honom Inckelighen / och Församblin-
 gen fruchtsamligen hans Tienst i 39. Åhrs Tüdh på Lan-
 det/ och 9. Åhr tilförenne vthi Scholan afflupin i all hans
 Mödos och Arbetes Tüdh vthi Embetet äro 48. Åhr / är
 altjä ifrån öf igenom then Tümmeliga Döden skilder en
 Wälförsarin och långdöfwade Andeligh StrüdzMan.

III. Fordras ock / säger här then Helighe Prophet
 och Konung David/ at han/ som til en Strüdzman kal-
 lader ä:/ Skal suttiga HERanom een nny Wijsa.

Sciet recte
 Dei Verbum
 fecare.

Thet är som Apostelen vthtynder : Beta göra en åth-
 skildnat emellan then Gambla och Nya Wijsa / eller
 rätt deela Sanningennes Ord. Then Gambla blifs-
 wer kallader Moses Wijsa. Emedan han Moses bru-
 kader bleff/at öfwerleffwerera henne Israels Barnom/
 så han effter Gudz Befalning nederstegh aff Sinai
 Bergh : Och denna Wijsa eller HERANS GUDZ
 Ord medh sigh hade / som är och war GUDz Heligha
 Lagh och Lmo Budhord. Nåmpnes Gammal/ effter
 Laghen är then äldsta Låran/ som Menniskionne medh-
 skapat bleff i hennes Första Skapelse effter GUDz egit
 Beläte. Aff hwilken medhskapat Lagh hon kände
 GUDh / och wiste hans Helige Wilia / Kunde och för
 Syndafallet then fullgöra / emedan hon i Sannskylligh
 Heligheet och Rättferdigheet bestodh. Men nu (Gudh
 bättre) är thenna Laghsens Låra och Wijsa först genom
 Syndafallet förmoderat / at then Heligheet GUDh eff-
 ter sin Helighe Lagh estar / intet aff then Naturlige Men-
 niskian förståås kan : Ty Laghen är Andeligh / och
 Menniskian är Ködlig / som Paulus thet igenom GUDz
 Ande vpllyst / lærer. Åre och alle ofömodgne fullgöra
 GUDz Lagh. Hwarföre är Lagen medh sin Strängheet
 på GUDz Wågnar / som Menniskian effter sitt Beläte
 skapat hastwer / blefwen en förfärligh / försträckeligh och
 allom Menniskiom/ effter alla syndat hafwa / een Wij-
 sa til Fördommelse/ och thet effter GUDz egen Vndsän-
 jelse/ Deuter. 27:26. Nu wil Gudh hafwa een ny Wijsa/
 som skal aff hans Andelige Stridz Mån sinngas i hans
 Stridande Församling then Christeligha Kyrckian :
 Såsom Davidz Förmaning här i Texten lyder: Sjun-
 ger HERANOM een ny Wijsa. Then Låra eller
 Wijsa som Laghen emooftattes är Evangelij Låra/ then

Legem.

Evangelium

fast

Discrimen
harum Doc-
trinarum
patet.
I. Ex eorum
officijs, ut-
pote
Legis, & E-
vangelij

fast hugneligare predikar til Zions Bärn / än Laghzens
Predikan och Lära: Ty emellan thessa Läror är en stoor
äthskildnadh. 1. Laghen vppenbarar och tungör Synnden.
2. Beklagar och fördömmar Synnden och Synndaren.
3. Affjåner honom / som syndat hafver sitt förtiente
och Rättmätighe Straff. 4. Försträcker / fördömmar
och Samvetet aldeeles oroligt gör. 5. Affsäger Domen
effter GUDs Rättmätiga Vrede. Men thenna Nya
Wissan är een fast hugneligare Wissa och Lära / hwilken
är Evangelij Predikan: Then kallas här een NyWissan
ingalunda thesfore at hon wärom förstom Föråldrom och
Försådrom i thet Gambla Testamentet icke är förkunnat/
Ty här wittnar twert emoot then H. Mosis/ Gen. 3. E-
gne Ord: At Dwinnones Såd (Christus) skulle sönder-
dertrampa Ormsens Hufwud: Och Gudh sedan i lång-
den och effter Synndastoden samma Evangelium förkun-
nade Patriarcherna thet alla Slächter eller Folk skulle
i then Wålsignade Säden Christo / wålsignade / Frelste
ocki Salighe warda. På hwilket Nyffe Apostlarna
i thet Jerusolymitaniske Synodo, och Mötthe sigh beropa/
Actor. 15: 10, 11. Hwi fresten i rå nu GUDh/ at i wili-
en lägga thet Dot på Lärjungarnas Hals / thet hwarken
wåra Fäder eller wij båra kunde? Vthan igenom H. ER-
rans Jesu Christi Nåd troo wij at wij skole Salighe
warda / såsom och the. Vthan heeter och Nempnes
een ny Wissa/ för/ 1. Een mycket lufsare och klarligare
Vppenbarelse / som stedd är oß i thet Nya Testamen-
tet/ effter alla Affmålningar och Skugger åro affkom-
ne och borta. Men Kroppen som affmålades kommin
är/ hwilken är Kristus.

II. Åro och Nya Bona och Wålgerningar Nya
Testamentens Folk genom Christum förwårswade
heemborne och Stånckte / som thet Gambla Testa-

mensgens Folk i Troonne förwändte och pålijtade.
 Men ofß wedersarit är wärckelighen. Therföre böre
 GUDZ Församlingz Lärare och Åhörare tillsammans
 stämna i thenna Nyia Wijsan såsom Andelighe Stridz
 Mån/ sungandes emoot then Gambla Mosis Wijsa.
 I. At thenna Nyia Wijsan kungör ofß Syndarom
 GUDz Nåd och Barmhertigheet Allmannelighen/
 som aff Christi Nädelighe Kallelse hoos Matth. 11: 28.
 Klarlighen står. Och Propheten Elajas äfwen thet
 samna talat hafwer / Cap. 45: 22. Wänder eder til
 migh så warde i Salighe alla Werldennes Endar.
 II. Thenna Nyia Wijsan / som är Evangelium wij
 sar Försträcke och Bedröswade Syndare til E. H. Ri
 stum/ som Laghen för ofß fullbordat och fullgiordt haf
 wer/ Rom. 8: 3. Ty thet som Lagen icke kunde ästadh
 komma / i thet hon wardt förswagat aff Röttet / thet
 gjorde GUDh / såndandes sin Son i Syndeligh Rökz
 Liknelse / och fördömde Synderna i Röttet genom
 Synd. Denna stoora och Nädefulla GUDz Wäl
 gerning ebrkänner medh innerligh Hiertans Andacht
 then Christeligha GUDz Församling och Kyrckia/ther
 hon så aff thenna Nyia Wijsan sunger :

GUDh aff sine Barmhertigheet/
 Hafwer ofß til Näder tagit/
 Och all wår Drättserdigheet/
 Medh Christi Blodh affswagit/
 All wår Förtienst är othelycht/
 Wij hafwe ingen annor vndflycht/
 Till Näden måste wij falla.

III. Laghen som sagdt är / förkunnar Straffet.
 Men Evangelium tröstar ofß / thet wår Betalningz
 Man

Man och Återlösare Kristus hafwer för oss vthstådt
och lidit Straffet / thet wij för Syndennes skull word
plichtighe Ewinnerlighen at lijda / hwar om then helge
Ande genom Propheten of försåkrar / Esaj. 53: 5.
Christus IESUS är sargader för våra Misgernin-
gar skull / och slagen för våra Synder skull: Näpsten
ligger på honom / på thet at wij skulle Fridh hafwa / och
genom hans Såår äro wij heelade.

IV. Emoot Laghzens Dunder / Försträckelse och
Hoot / tröstar thenna Nya Wijsan och thet hughneli-
ga Evangelium jemwål i thet Gambla Testamentet
och genom Esajam Propheten / Cap. 35: 3. 4. Stär-
ker the trötta Händer / och wedergwecker the Macht-
lösa Knåå. Säger til the förtwifflade Hierta: Wa-
rer widh godt Modh / fruchter ider intet. Men Gudz
helge Engel sänder aff GUDh sielstwan til Heerdarna
som wachtade sin Hiord vthi then Bethlehemitiska
Engden / rått samma Natt som Frälsaren Kristus
i Bethlehem en sann Mennistia föddes / at han Pre-
dika skulle: Nu wara förhanden then rätta och sanna
Tröstaren / och säna: Warer icke försärade / Sij-
iagh bodar ider stoor Glädie / hwilken allo Folkena
wedersaras skal: 3 Dagh är eder födder Frälsaren
som är Kristus / HERREN i Davidz Stadh. Them-
ne Kristus är Försoningen icke allenast för våra / v-
than heela Weridennes Synder. 1. Joh 2:2. Hwar fö-
re sungen än een gång GUDz Andelighe Strijdzman
aff thenna Nya Wijsan:

Lagen för oss fullbordade han/
Och füllte ther medh Gudz Brede/
Ther aff frögdas hwar Christen Man/
At honom then fromman stede/

Til Lagen må nu wara vårt taal/
Tråk at tu migh fördömma skal/
Christus tigh fullgjordt hafwer.

V. Fördömmet Mosis Wijsa och Laghen Menni-
kan för Öfwerträdelsen, skull / och förkunnar ijdel
Förbannelse och Brede. Så Predikar Evangelium
och thenna Trösteligha Nyia Wijsan Afflöknigh och
Frijsänelse ifrån GVDz Brede och Fördömmelsen.
Så tröstade och lärde Christus sielff Nicodemum/ som
aff sitt Samweet försträckt / och aff Laghsens Lära
Fördömdet sig befann / therföre sötte och kom til
Christum om Nattena vthi sin Wända och Hiertans
Engzlan / och fick thenna Underwijsningen : Så åb-
skade GVDh Werlden/at han vthgaff sin eenda Son/
på thet hwar och en som troor på honom / skal icke
förgåås / vthan få Ewinnerligt Liff. Therföre sluter
hår vthaff Apostelen then H. Paulus Rom. 8. 1. Så
är nu intet Fördömmeligit i them som äro i Christo
Jesu/the som icke wandra effter döttet/vtan effter Andan.

L. C. Här skole alla Ordentelighen kallade Lä-
rare grannelighen i acht tagha thetta requisitum och
Tilbehöör / som är rätt lära Laghsens / som nu kallat
är then Gambla Wijsan / såsom och Evangelij / eller
then Nyia Wijsans Innehåld och rätta Förståndlicke
allenast / vthan medh nogaste Omsorgh / Flit och För-
sichtigheet ombetänckte wara / hurulunda / och för
hwilkom the sunga / lära och Predika thesse företalde
Läror : At Laghsens Lära medh sitt Dunder och
Försträckelse / them som reedo i Samveten aff sina
Synders Rånslö igenom Laghen försträcke / sigh För-
dömdet råslighen känna / och medh Konung David be-
känna : Jagh hafwer syndat / och wetha sigh medh
honom

2, Subjectis.

I.

Evangelium
predicandum
Conscientijs
pavidis.

honom wara Dödzens Barn / 2. Sam. 12. Och medh
Manasse tilstå/ at the hafwa syndat / Ja syndat hafwa
the/ och at the ras Synder äro otalighe / och flere än
Sanden i Haffzens Strand. Medh then förlorade
Sonen besinna sighi sitt syndigha Wäsende en gång/
wända tillbaka / och medh honom i sitt Hierta säna :
Jagh wil stå vp/ och gå til min Fader / och säna til ho
som: Jagh hafwer syndat i Himmelen och in för tigh/
Jagh är icke nu wärd kallas tin Son / gör mich såsom
en aff tina Legodrengiar. Sij/ thesse och siike bekym
brade Samiweek: Qwalde böre ingalunda meera pläs
gas medh then Gambla Wijsens eller Lagzens Be
dröfsweliche Thon och Ord / Vthan medh Evangelij
Ord//som sagdt är/ vprättas och Tröstas / at G:dh
hafwer thesfore låtit sin käre Son/ för wära skul war
da Menniskia/ lijda och döo / och blifwa en Försoningh
för wära Synder/ Hwilke han sigh otwungit påtagit
hade/ aff Hierteligh Kärleek til oss arme Menniskior/
at wij icke Ewinnerlighen förderfwas och förtappas
skulle. Thet wär Aterlösare Kristus medh egen Ord
self säger / medh hwilka han sitt kärliga Hierta förklar
rar/ hoos Matth. 9. The Heelbregda behöfwa icke Läk
tiare / vthan the Krancka; Gåår och lærer : Jagh
hafwer lust til Barmhertigheet och icke til Offer. Jagh
är icke kommen til at falla the Rättferdigha/vthan Syn
dare til Bättring. Men hårdnackadom/ och them som
ståå i Wädret alla Trogna Athwaheningar / them må
ste man medh Allwar och medh högghsta Slijt Laghzens
Lära skärpa/ ty ehuru Hiertat thet är hårdt / är lif
wål thetta HERkans Ord en Hammar som Bergh
sönderslår / och en Eld som brinner / Jerom. 23. På
thet the måtte sigh besinna / Förderfwer vndwiska och
frälste warda. Icke mindre Förstichtigheet är i Acht
tagans

Lex exacua-
cuanda Se-
curis & in
Peccatis, ster-
tentibus.

tagandes vthi then Nria Wijsonnes / eller Evangelij
Predikande och lärande. Bedröfwadom / försträck-
tom och them som fructa för GUDs Brede/ wethe
figh ingen Hielp eller Råd / at the så vprättas som
sagdt är : Men åter at säkre och i Synden liggian-
des Syndare tröghe göras / eller sielffswördige til at
fortfara i Synden / ther aff / at Evangelium säggher
GUDh wara en GUDh / aff omäteligh Barmher-
tigheet / och at hon är hwar Morgon ny / hans Tro-
heet wara stor / och på hans Barmherttigheet ingen En-
da : Och såsom then Gudhfruchtighe Huusläraren
Syrach Om GUDs Godheet talar / cap 2. & 18. At
GUDs Barmherttigheet är så stor / som han sielfwer
är. Och at een Meniskios Barmherttigheet går alle-
nast öfwer then andra : Men GUDs Barmhertig-
heet går öfwer heela Werlden. Thenna Nria Wij-
sones ord höra frij-syndarom och säkrom ingalunda til/
vthan allena. Andeligom Bedröfwadom / och them som
hungra och Törsta effter GUDs Råd. Salighe sä-
ggher Frälsermannen Kristus äro the / som hungra och
Törsta effter Rättferdigheetena / ty the skole blifwa
måttade. Och Elajas i thet 61. Capitlet förmåbler
Frälserarens Christi eghne Ord / at han sådana Be-
dröfwadom tilskickat och sänder är / ther han så talar :
HERANS HERANS Ande är medh migh / therfö-
re hafwer HERREN smordt migh / han hafwer
sändt migh til at Predika them Elendom / til at för-
binda the Förtröffade Hierta / til at Predika the Fän-
gar Förlofning / och them Bundnom Yppring / til at
Predika ett Nadelighit HERANS Åhr / och en wår
GUDs Hembdadagh. Seer therföre til / säggher iagh
än en Gångh / hwar och en Rättfönnigh Andeligh
Strijd-Man / och GUDs Försambligs Lärare / thet
han

han igenom Evangelij Predikan icke gör säkre Syndare. Vthan på GVD; Wäggnar skal han förwara slijka / at the må tagha sig til wahra för sitt Wäsende/ vndkomma GVD; Brede och icke döo / såsom och han som Läraren är / när han Rätt deelat hafwer Sanningennes Ord / må tå hafwa fräist sina Siäl/ som HERANNS Ande Propheten här om vnder/ wijsse / Ezech. 33.

IV. Eskar och then gode GVDh aff alle sine Andeliche Strijdz-Män / så aff them som föregåå böre/ ther til kallade och lärde äro/ såsom och aff them/ som them i thenna Strijdh och Kamp effterföllia / ther the samptlighen alt förrätta medh hiertans Lust / och för vthan alla Trögheet / och thet medh äfwen förblommerade Ord tague aff Krijgz-Wäsendet V. 3. The skole lofwa hans Kampn i Dank // medh Trummor och Harpor skola the speela honom. Fordrar medh dhenne Förmaningh Menniskionnes Säl och heela Hiertat / Tungan och Munnen / sampt alle innerlighe Bewefelser / Athäsiwor och Affecter, at HERANOM i dhenna Andeligha Strijdh måtte spelat och sungas/ Såsom Apostelen förmanar vthi Epistelen til the Epheser i thet 5. Cap. 19. vers. Vpsyllens medh then Helghe Ande / talandes emillan eder i Psalmer / och Loff-sånger/ och Andeligha Wijsor/ siungandes och spelandes HERANOM vthi idor Hiertat. Alltjdh tackfärandes GVDi och Fadrenom för hwar Man / vthi wärs HERES IESU CHRISTI Kampn. Item til the Colosser Cap. 3. v. 16. Lärer och förmaner ider inbördes medh Psalmer och Loffsånger / och Andeligha Wijsor i Nadenne / och siunger HERANOM i edart Hiertat. Medh sådan en Lust / böre och skole GUD; Församblings Strijdz-Män / Lärare och Häärförare

Officium
Commissum
faciet hilari-
ter. & cum
cordis gau-
dio.

androm föregå / så hemma i sitt hws Affton och Mor-
 gon / som elliest i Församlingen / Och här medh gif-
 wa androm itt wacker Exempel / som och upwäckia an-
 dra til Lust i dhenna GUDz Församlingz Andeliga
 Strijdh. In / som Försarenheeten witnar / hafwer
 Musica Spiritualis een stoor och Vnderligh Krafft och
 Wårctan / så at Gemötherna och Hiertat icke allenast
 upfriffes och förlustighas / athan och Heltwetis Krafft
 ter gifwa sigh hwar JESUS medh Andacht och i
 Tronne nembder warder : Thet och medh Davidz
 Harpa och Speelände i Konung Sauls Plåga aff
 then orolighe onde Ande / krafftelighen sin Wårctan
 hade / at han ifrån then Wåndan befriades / som lå-
 sandes är vthi 1. Sam. 16. v. 23. I thetta Stricket / war
 och nu thenne Salighe Herren / en wacker föregångh
 och Exempel Man / så hemma i sitt Huus / som vthi
 Församlingen.

Vbi?
 In loco Di-
 vinitus de-
 purato, qui
 est Christi
 Ecclesia Fi-
 delibus.

Här til hafwe wij hördt och förnummit hwilke
 requirita then H. Konung David nödigt fordrat haf-
 wer / hoos och vthi them / som til Andelighen Strijdz
 Mån kallas : Nu förmähler han här näst twegge
 handa / såsom är.

I. Orthen och Rummet ther thenne Andelighen
 Kamp och Strijdh föröfwas och angår. Thet Rums
 met är / säger Psalmisten : The Helighas Församling
 skal lofwa honom.

Enär een Fältfachtning lefwereras skal Fiender-
 na emellan / så beramma the å både Sijdor Orthen /
 hwarest the hwar annan mötha wilia. Men besluta
 sigh likwål at intagha then Plas / som the meena sigh
 til Fördeel wara : Såsom / at intagha och kunna ställa
 sin Armee på högre Orthen / vndwika Rår och Mo-
 raas

raas / sampt sumpighe Orthar å sidan och hwad meh-
 ra. Item / bnstär hwarthera Parten Medhwäder/
 som aldrakraftighast bortdriffwer Kruutröten/som alt
 för tiuct vpstijgher i Lufften aff starkt Canonerande
 och Speelände medh Fältstycken / förvthan then Rööf
 som aff Musqweter och Pistoler sigh tilbär : Dhet-
 ta är / som Lekamlighe och Werldzlige Kriigzmän in-
 tet försumma. I thet Andeligha Kriigs Wäsendet
 achtas och obserueras böde sljka Stycken fast meera/
 Såsom i thenne Strjdh icke angär Kroppen/
 vthan Siälen / intet aff thet Lekamlighe / hros / eller
 Jord / Penningar / Land eller Riiken : Vthan then
 Ewiggha Saligheeten och Himmelriiket / och then som
 thetta förlorar / hafwer altsammans förlorat / ja ewigt
 och irreparabiliter oigenbekomblighen förlorat och bort-
 mist. Nu komma här och i thenna Andeligha Strjdh
 til at Rämpa / Rembligen GUDz Barn / som här
 nempnes Israeliter och Zions Barn/ emoot Satans
 Partij och hans Anhang. The wälta sigh och hwar-
 thera sin behagelige (som hwarthera Parthen meenar)
 en förfordeligh Plas at intagha. Nu håller Sathan
 medh sin Hoop Werlden wara en Profiteligh/Beqwem
 och sin Wederpart/ som äro GUDz och Zions Barn/
 aldelest til Ruin och fördersweligh Plas/ iasom thet och
 icke effter Förnuftet / olikt synes. In Werlden är
 stadd i thet onda/at GUDz Barn hafwa/ effter Chri-
 stijeghen Ord / här i Werldenne Twång/ och moste
 mycket lijda : Sällempta likwäl GUDz Strjdz
 Mån gärna Sathans Partij thenna intagna Plasen/
 hwilken the Wäldsamlighen likwäl besittia / och the
 äro betänckte om en annan Ort / oansedt han ibland
 Werlden är ganska tränger / så hafwer han likwäl
 mächta stoor Förmåån för Werldena / then the wede-

Infidelibus
 est Mundus

Christiffe vthwaldt hafwa. Hwilken är the Helighas
Församling. Thenna Plassen hålla Satans Par-
tij för en Ringa och Förderfweligh Orth / effter the
1. intet kånna honom / then likwål Konung David be-
2. römmer sigh aff/såsom then förnemste Orthen/ i hwilken
han som Högh nogh war önskar sigh wara then rün-
3. geste. Ut thenna Orthen är gånsta lustigh / at hans
Siäl trångtar effter thenne Orthen Psalm/ 84. och
HERANS Gårdar. Önskar sigh ingen annan Ort
i then 27. Psalmen och 4. versen / at blifwa i alla sina
Liffz dagar/ til at stoda then Sköna HERANS GÖDZ-
tienst / och besökia hans Tempel / som är HERANS
Andelighe Rustkammur / sig ther at tagha Wapn och
4. Wärior. Är thenne Orth / sågher Propheten / the
Helighas Församling/ hwilket wij och vthi then Apo-
stoliste wår Christeligha Troo bekånne/ Een Heligh
Ecclesia est. Allmänneligh Kyrckia.

1. Een är hon / för then ena Salighgörande Troon/
2. Actor. 4. Såsom och för then ena Wägen til Salighe-
tena/ Actor. 15: 11. och styres aff enom Konung / såsom
och medh enahanda Medel förfordras i thenna Helga
Församlinghen til Saligheetena / Psal. 100: 3. och
3. Joh. 3: 5. Hon är och theblifstest en Heligh Församling
helghat igenom JESU CHRISTI Ord / och Watsensens
Badh i Ordet / sampt hans Blodhs Krafft / som är i
och medh Ordet ; Såsom Christus sielff här om lærer
oß/ J ären reene för thet Laal skul som iagh medh iber-
talat hafwer/ Joh. 15: 3. Och Apostelen til the Epheser/
cap. 2. 17. vers. Hafwer igenom Evangelium (som är
Frijdhzens och Helgellsens Evangelium) bodat idher
Frijdh / Giordt oß Saligha genom Nya Födelsens
Badh / och thens Helghe Andes Förnyelse / hwilken
han

han öfwer of Kijelighen vthgutt hafver / genom wår
 Frälzare **JESUM** **CHRISTUM** : På thet wij stole
 Rättferdighe warda genom hans Nåd / och Arfwing-
 ga blifwa til Ewinnerlighit Liff / som står i Epist. til
 Tit. 3. vers. 5. 6. 7. Och Apostelen **S. Petrus** / i sin E-
 pistel then förra / och i thet 3. Capitlet och 21. vers. Låm-
 par Noachs conservation och bewahrningh medh ot-
 ta Siälur vthi Archen til then conservation och Saliga
 förwaringh / som steer of Ehriftnom igenom Domet/
 ther han så skrifer : Ditta, Siälur blefwe frälste
 genom Watnet. Hwilket och nu of Saliga gör i Do-
 met / som genom hiint betndt är : Icke at Rökens smit-
 tor aflägges : Vthan at man hafver itt godt Sam-
 weet til **GUDH** genom **JESU** **CHRISTI** **Opståndelse**.
 Så besinna wij nu Orthen wara en Heligh Orth/
 hwarest Rättferdigkenskens och Helgelsens Medel finnas
 och brukas / til at vthrusta Andelighe Stridz. Mån
 medh til stridh.

För thet andra är och thenne Orth / som är the
 Helighas Församling och een Heligh Församlingh
 at strida vthi : Hwilken icke är belaghen vthi Sutt-
 pighe / Knylligh / Backotta Plaser : Vthan grundat
 på ett fast Hellebergh / som **Caristus** selfver sågher
 sikh henne byggia willia / som **Mattheus** Evangelisten
 vptecknat haat i thet Sextonde sin Evangelistes Histo-
 ries Capitel. Fast lösare / ja ålendigare Grund är
 Werldennes och **Christi** Fienders Stridz. Plaz / Jun-
 derat vppå : Såsom Apostelen **Johannes** skrifer / thet
 Werlden är fiadd i thet onda. Och **David** i Psalmen
 sågher : **Alt HERREN** hafver satt dem på thet haa-
 la / och förstörtar dem neder i grund.

In meera i dhenne Orth / som är the Helighas
 Församling är och ödfwerwinnerligh / ty Hellsvetis
 Por

Portar kunna icke blifwa henne öfvermächtighe / som
 Byggemästaren **CHRISTUS** sielf säger Matth. 16.
 Orsaken hwarföre så är / thet gör / som Psalmisten be-
 tingar i then 46. Psalmen : **GDH** är när them thet
 inne / therföre skal **GDH** ; Helighe Försambling som
 är **GDH** Stad / lustigh blifwa medh sina Brunnar /
 thet thens Högstas heligha Boningar äro / **GDH**
 hielper honom bittijda. Thet feclar aldrigh.

5.

Wij förmåldte och Sidst / hwad som i acht taghes
 hoos Werldzlighe Krigzmän / at the achta Fördeelen
 på Wädret / så at ögneshikten på Fienden må wara
 them reen och klaar / och igenom Kriut-Rööt / eller
 Damb en them skada tilfogar : Thet achtas ock i then
 ne Andelighe Stridh / aff them som genom **GDH** An-
 de regeras. Dwäder och Storm hafwa the wist förs
 wänta / tå the emoot sina Fiender / Föruufftet / Röötet /
 Dieswulen och Werlden hålla yppå at kämpa : Såsom
 skeer medh Blindheet i Låran och Beswernet. Men rått
 ta Stridzmän / fördriffwa themne Dimban och Mörce
 kret medh thet klareste Ljuset och Daghen / som är
GDH Helga Ord / hwilket och i the Mörckeste Rum
 lysar / och hiertans Mörcker fördrifwer. Item impres-
 siones Skott och Anstötter / skole the och icke förvthan
 blifwa : Men **GDH** är theras Tillflycht / och Starck-
 heet / och Hielp i the störste Bedröfwelser / som them yppå
 komma kunna / therföre fructha the sigh intet.

Beati Mili-
 tantes finali-
 ter & ritē in
 planitie hac.

L. C. På thenna Plassen som är **GDH** ; He-
 ligha Försambling / är Godt / är Ljussligt / Hellsosampt
 och Saligt at erkännas för en Antaghen och i Liff-
 jens Bock inskrefwen Stridzmän : Men fordras aff
 hwar och en / at han Redelighen kämpar / och i Strij-
 denom framhårdar in til Endan. Om alt thetta läres
 öf Catechismi Allmännelighe och särskildte öffning v-

thi

thi Hwstafflan / titt man wil hafwa GVDz Barn
wiffat.

II. Gifwer Konung David krafftighe Skiaäl til/
hwarföre enkan dristelighen i thenna St. tidh och Kamp
sigh inlåttha. Först/ En HEXren hafwer itt Behagh
til sitt Folck. Een Kriigzman strider mycket gärna/ och
wäghar både Liff och Blodh för sin Konung och Fä-
dernesland / thet han elliest skuldigh är göra som en Re-
deligh Landesman och Patrior; Men skönier han at Ko-
nungen hafwer itt Behagh til sigh / så fächtar han theß
Redeligare/och manlighare / bemanlandes sigh/ så aff
causa Bonitate, Sakens Rättwifso / för hwilken han strij-
der; Såsom och vppå sins Konungs och Förstes Gra-
tia & Beneplacito, goda Behagh til sigh och Wilia/
Effter han ingen okunnigh/ vthländst och Fremmande/
vtan är en aff sitt Folck. Fast meera må man tänckia/at Be-
någenheet / Hugh och Wilia bebinder sigh aff een Rätt
Christen at hålla sigh på thet hårdeligeste til sin Fälthero
re/ och Salighgödrare Christum / ty om hans goda Be-
hagh emoot sitt Folck, hafwer icke allenast Englarna aff
Himmelen witnat / At GVDh til Wennistiorna för
Christi skul hafwer een godh Wilia/ och itt godt Behag/
Vthan GVDh Fader sielff twenne Reesor/ såsom widh
Jordan/ Matth 3. och vppå Labors Bergh / Matth 17.
Vthropar och sigh förklarar : Thenne Jesum wara sin
färe och Elskelige Son/ i hwiltom han hafwer itt godt
Behagh. Första thetta/ och betrakta gansta wäl: Wij
worom vnder Synnafallet GUDI aldeeles misshagelighe/
men i Christo wärom Återlöfare/ ärom wij å nno beha-
gelighe wordne. Och Frälsermannen Christus sielff haf-
wer både medh Ord och sielffwa Återlöfnings Wäcket be-
tygat/at han til sitt Folck hafwer itt Behagh. Sdwerlödp

Causas addit
quare in hoc
loco Fideles
hilarianisno
militant,
Quia
I.
Ducis suo
placent.

nu allenast medh G:Vdelighe Tanckar / om tu icke haf-
 wer stoor tidh at hwar och en A tickel i then andra hus-
 wudartickten om Återlöfningen / g: undelighen och medh
 Slijt at bet:achta / så:eer tu handgrüpelighen och öghon-
 steenlighen tins Fälsfarens Christi gode Behagh til tigh.
 Steegh han icke nedh aff Himmelen / togh vppå sigh en
 Tienares Hamprn ? Är han icke för tina och alla Men-
 niskio s skull een sann Menniskia afflad / södder / piinter /
 dödat och Begravven ? Är han och icke en Segerherre
 öfver alla sina och wå:a Fiender vppstånden ? Och låtit
 hä: medh sitt goda Behagh til oss a:ma Menniskior för-
 stå / at han är bleswin dödh för wå:a Synder / och
 Vppstånden för wå:a Rättferdigheez skull. Väter och
 än i thenna Dagh oss genom Ordzens Predikan och the
 Helighe Sacramenten förstå / at han til oss hafver itt Be-
 hagh / såsom til sitt Folk. Gifwe G:Vdh at wi skicka-
 de oss / såsom hans Folk vnder hans Stridz: Fahna
 egnar och böd: / på thet wi och honom behagelige sun-
 nes effter vthstånden Kamp och Stridh / och aff honom
 sielswan hel:as måtte hans wälsignade Barn och Folk.
 Lat oss wedersaras thetta / O G:Vdh / så hafwa wi
 nogh!

För thet Andra ; Bemannar en Stridzman at
 inlåtha sigh vthi Stridh : In Herren hielper then E:
 lenda Herliga. I thet Werldzliga Kriget går mächta
 ojempt til / at en kapper Krigzman går hellsasommer til
 Stridh / Men lemmelöds eller illa til Hellsan farin/
 ther ifrån / hans Hielpare får antingen intet i Sanning
 wetta / huru theme / eller en annan sigh förhållit haf-
 wer i Kampen och Strijden / släppes förthenstul såsom
 en odugeligh löds / och terminerar så sedan sin Tidh
 medh Elende. Slijt oreeda förefomma / och botha på
 thet

2.
 Auxilium ab
 ipso habent

Non ita fem
 per in bellis
 secularibus.

thet görligaste Goda / förståndighe och wälbetänckte
 Håarsförare / at ingen thet effter må sigh aff sådant i-
 från Krüggztienst affsträckia låtha. Men i thenna Un-
 deligha Striden finnas Elendighe och Odugelige til ett
 och annat (som endeles vthi the requisitis och Tilbehöör
 pmtaalt är) alla Menniskior. äro ju / 1. Dreene födde/
 2. Dricke sedan Drättferdigheetena in som Batn. 3. För-
 må intet aff sigh sielfwa i thenna Kampen/ meera än es
 moot sigh sielfwa / hålla / och göra itt medh Fienden/
 som är sin Wederpart. 4. Skulle och komma til stridh
 medh Fienden / som är Diefwulen / Köttet och Werl-
 den/ så äre alle thesse Elende slaghne och platt nederlag-
 de. Men märcker/ at Hielparen i the Heligas Försam-
 bling! / hwilken är GVDh wälsignat i Ewigheet / och
 här i Psalmen indigiteras och medh Sångret påpekas
 medh thet Ordet Han Hielper / och Herligen hielper.
 S/ och vthi all Elendigheet som oss Hielp behödfwes / skö-
 nies för heela Werlden klart och yppenbart / at alle E-
 lendighe til hwilka HERRen hafwer itt godt Behagh/
 äro herlighen hulpsne wordne / och daghlighen hielpas
 vthaff Bekamlighit Elende : Såsom Dödznödh/ halp
 HERRen GVDh Niskiam härlighen/ Esaj. 38. Vthur
 Hungers Nödh är heela Samariæ Stadh härlighen
 hulpin/ såsom och Israels Konungariike vnder Achabs
 Regemente i Eliæ Prophetens Tijdh effter HERRans
 Ord herlighen. Vthur Försölielsens Nödh/ för een
 heel Försambling/ såsom Israels Folck vthur then Egn-
 yttike Träldomen gansta Herlighen / och medh stoora
 Macht/ och en starcker Arm/ Exod. 14. Som och sär-
 skilde Personer och GUDz älskelige Wänner / vthur
 Nödh/ såsom Propheten Daniel / och hans Stallbrö-
 der: Elisæum ifrån the Enrer i Staden Dothan etc. äro

In pugna
 Spitulino
 deest
 Dux omni-
 potens omni-
 sciuss & vera-
 cissimus De-
 us, in
 Necessitate
 omni.

1.

2.

3.

4. alle aff HERREN om hårlighen hulpsne. Men fast
herlighare Hielp haar then Barmhertighe Gudh be-
wiist of Elendom igenom Aterlöfningennes Wæret:
Lå wi alle för Syndennes skul så illawthkomne woro/
at oficke annat förestodh ån Fördömmelse och then E-
wiggha Döden/ och intet Creatur antingen i Himmelen
eller på Jordenne kunde of hielpa. Såvthånde then
gode GUDh/sin enfödde Son Jesum Christum / som
war samma Guddoms Natur medh sigh / låt honom
blifwa Mennistia för våra skul/ lade våra Synder på
honom/ och låt honom lyda Döden för våra skul/ och i
then stad wi alle ewinnerligha döo skulle. Och såsom han
öfwerwann Döden/ och stodh vp ighen til Luffts/ och nu
aldrigh meera döör/ så skola och alla the som på honom
förlåta sigh/ öfwerwinna Syndena och Döden / och så
Ewinnerlighit Luff genom honom. Seer nu granneli-
ghen til / om någhon sådan herligh Hielp år någhonsin
bewiist Elendighom i Werldena/ ty kan doch en Broder
ighen förlösa / eller GUDI någhon försona? Thet ko-
star förmyckit at förlösa theas Siäl / så at han måste
låttha the bestå ewinnerligha / sågher Gudz Ande ge-
nom Psalmisten David i then 49. Psalmen. Thersföre
hieper HERREN the Elende herlighen/ och ån i thenna
Dagh / och thenna Stund hielpa wil alla Elendigha
Bootferdigha Syndare som flyn til honom. Hwar
om GUDz Nådighen Lufften/ kallelser och Exempel öf-
werflödelighen finnes / både i thet Gam bla såsom och i
thet Nya Testamentet vthi then helga Skryft / som
thetta betnga och witna.

Hwarsföre år intet vnderlighit/ thet rätt betänckte/
gårna intråda i the Heligas Församling / och vnder vår
Frålsares EHRISTU Jesu Baner stryda genom Gudz
Nåd in til Endan.

Om thet Andra.

Hår til hafwe wij bestodat the Strijdzmån som
höra til then Andeligha Strijdh / medh theas re-
quister och Tilbehöör / såsom och Orthen och Plassen
ther the strida/ tillika medh the Skåål / hwar aff the
b weekas at trådha medh Lust i thenna Kamp och strid:
Nu wiliom wij i HERkans Fruchtan/ och behageligh
Kortheet/ betrachta sielswa Kampen och Strijdhæn /
vthi these efterföljande Puncter :

Hic uide Mi-
litantium
Prudentiam.

Ante Pu-
gnam in quie-
te et secreto
se preparant

I. Hurulunda the bereda sigh til Strijdh.

Eåsom vthi Werldzlighe Kriijgh / och Försichtighe
Håår förare skeer / at the hålla ett Kriijgz Råd h m secre-
to, vthi en heemligh Råd h Cammar och innomlåås / at
hwadh som talas och rådhslåes / må heemligha hållas /
och icke för kunnigt blifwa / förra än alt hwadh sutit
år / blifwer i sielswa Wäretet stält : Sålunda förhål-
la sigh och Andeligha Strijdzmån / the hålla aldratörst
Rådhsstagh medh HERken GUDh på sine Sångh /
såsom Konung David hår sägher. Kyrtionnes Lära-
re Theodoretus i sin korta Förklarung öfwer thenna Or-
den skrifer. Lectus quietem denotat. Igenom thenna
Sångh förståås intet annat än säker Roligheet och
Stillheet / at obehindrat betrachta och öfwerwågha en
Tingh. Thet gör en Gudhfruchtigh Andeligh stridz-
man i sin Studere-Cammar / nåst thet han innerlighen
beder GUDh om thens helighe Andes Vplijning v-
thi GUDz Ord / Kansakar hant then Heliga Skriff /
och hwadh han heemligha betänckt haar / ther om vn-
derwijser och lærer han sina Åhörare / som sölia honom
i thenna Andeligha Strijdhæn / och förmanar them
blifwa stadigt widh then Lärden / och hålsosamma Ordz

Quis is Lo-
cus Fidelibus
quietus,

I.

efftersynn / som the hördt hafwa om Troona och Rår-
 leeken i Christo IESU / och thetta betrodde Godzet
 bewara / genom then Helgha Anda / then vthi of boor.
 Såsom Apostelen sin Lärjunge Timotheum til Sådä-
 na Strucken stütelighen förmanar i then Andra Epistelen
 i thet första Capitlet. En Roligh Orth at rådhså v
 thi år och then Helige Gudz Kyrckia. Ty ther år then
 Höghste Rådhs giswaren medh sitt helga Ord tilstådes /
 som år HERREN GUDH / och ther sammastådes år
 kallad han om Råd / och giswer vtht och igenom sitt
 Ord the bästa / hälso sammaste och salighste Råd. The-
 ta besinner Konung David / och talar sålunda om
 GUDS Ord i then 19. Psalmen. Jagh wil aldrigh
 förgåta tina Befalninghar / ty tu wederqwecker migh
 medh them. Tu gör migh medh ditt Bodh / wijzare än
 mina Fiender äro / ty thet år Ewinnerliga min Statt.
 Jagh är lär dare än alla mina Lärare / ty tin Witness
 börd äro mitt Taal. Jagh är förståndighare än the
 Gamble / ty iagh håller tina Befalningar. Jagh wij-
 ser icke ifrån tina Rätter / ty tu lærer migh. Titt Ord
 gör migh Förståndighan / thesföre hatar iagh alla fal-
 ska Wåghar. Hwarföre år then en Säll Menniskia /
 som hafwer lust vthi HERRENS Lagh / och them be-
 trachtar bådhe Natt och Dag / och låter sig icke vns-
 föras aff allahanda Lärdoms Wåder / och följer icke
 hwar och en Wågh / såsom the ostadigha Hierta göra /
 ifrå hwiltet Apostelen / som och Synach cap. 5. troligen
 förmanar. Exempell vppå en Rådhs gisware som folg-
 de och togh Råd aff GUDS Ord i ett Lekamlighit
 Kriigh / som företogs aff Absolon Davidz Son / emoot
 hans eghen Fader / på ett vproriskt Wijs / gansta otis-
 börlighen / medh sitt Anhang emoot thet Fierde GUDS
 Bodhs Ord. Husai rådher wijflighen här emoot / och
 HERRE

HERREN GUDh sticket vthgången på thetta Rå-
det til Absolons eghit Förderff / thet han och hans An-
hang slielwe softe/ hwar omlåsas kan 2. Sam. 17. Reha-
beam hade sins Faders Salomos Gode Gambla och
Gudhfruchtighe Rådherar / som rådde honom godhe
Råd til hans Regementes och Sätthes conservation och
Befästelse/ och aldeeles effter GUDz Ord : Men effter
han intet fölgde theras / vthan the yngas Råd/ så togh
och hans Rike ete stoort Nederlag / som förmåhles/ 2.
Paralip. 10. Hafwa nu inga Rådslag Någon Inckeligh
framsångh vthi Werldzlighe åhrender/ vthan the vthur
GUDz Ord taghne / och vthi hans Försambling och
Helgedom hörde / och medh Achtsamheet märckte war-
da : Hurumckit mindre är någhon godh fram- och
fortgång wåntandes i then Andeligha Strijden/ medh
mindre Gudh Rådfråghes i Församblingenne aff hans
Ord/ som GUDh slielwer hatwer gifwit sinom Stridz-
Männom til eendaste Rådghifware. In är een Sång/
och quietus locus som GUDh boor vthi / såsom thet
Rum som han förklarar sigh wilia hafwa sin hwiila/ som
är een Christroghen Niennstios Hierta. Iagh som
boor (sägher Gudh) i höghdenne och Helgedomenom/
och när them som en förkrossat och ödmiuk Anda hafwa/
på thet iagh skal wedergweckia the ödmiukas Anda/ och
heela the Förkrossades Hierttha / Esai. 57. Han gifwer
Krafft effter sine Herlighheez Rikedomar / at the starcke
warda genom hans Anda / til then inwärtas Nienni-
stian/ at Christus må boor medh Troonne i theras hier-
ta/ talar Apostelen til the Epheser / 3 cap. Vthi thenne
heemligha Orthen som är Hiertat / talar och fråghar
man HERREN GUDh aldrasåkraft så vthi thet öf-
måst förhindrar i thenne Andeligha Kamp/ som är men-
nictionnes onda Samweert för Syndennes skull : Lå-
weert

weet Hiertat sigh trösta aff thet Johannes Apostelen
 Kristwer i then första Epistelen / och thet andra Capitlet.
 Om någhor syndar / så hafwe wijen Försvarare när
 Fadrenom Jesum Christum / then Rättferdigh är. Och
 han är Fbrsoningen för våra Synder / icke allenast för
 våra / vthan och för heela Werldennes. Item / cap. 3.
 Ther aff wete wij / at wij ärom aff Sanningenne / och
 kunnom stilla vårt hierta för bonom / at om vårt hier-
 ta fördommer oss / så är G:Vdh större än vårt hierta /
 och weet all ting / och om wij in för G:Vdh vthi vårt
 hierta bekänna våra Synder / så är han Troofast och
 Rättwijs / at han förläter oss våra Synder / och reenar
 oss aff alla Drättferdigheet / genom sins Sons Blodh /
 som reenar oss aff alla Synder. Ja / reenar våra Sam-
 weet aff the Döda Gerningar / til at tienna Leswandes
 G:Vdi / Hebr. 9:12. Then helige Konung David som
 aldrabäst i thenne Andelighe Strijden försötter och öf-
 wader war / bekänner / at han grämar sigh så aff hier-
 tat / at han försmåchtas / begårar innerlighen aff Gud
 thet han wille styrkia honom effter sitt Ord. Strax
 ther effter / sägher han sins hiertans Tröst i samma fre-
 stelse aff HERRans G:Vdz Ord: Om titt Ord icke
 hade min Tröst varit / så wore iagh förgången i mitt E-
 lende: See huru G:Vdh hielper the Elende Herligha /
 när the aff hiertat ropa til honom / och Rådfråga ho-
 nom; Dhetta är thet första som steer förr än the gif-
 wa sigh til Stridh / at the Prudenter eller Försichteligen
 sigh förhålla medh Consultation, och Betänckande til
 thenne Kamp.

Læti ad pu-
 gnam exc-
 unt.

Thet andra vptechnas här och / huru the gå til stridh.
 The skole glade vara / prissa och loswa. Frimodighet
 är een tapper och Heroist Dngd i enom Kriigzman / men
 så är thenne Dngden och Modhet ingalunda aff Rött el-
 ler

ler Blodh/ vthan een G:V:Dz synnerligh gåfwa / som
David rundt vth i then 76. Psalmen bekänner/ Ut han
Förstomen borttager Modet / och försträckeligen är i
bland Konungarna på Jordenne. The stälte måste be-
dröfwade warda/ och affsomna/ och alla Krigare måste
låta Händerna falla. Och enär så skeer / är thet ett vp-
penbart G:V:Dz Straff/ såsom Exempel bewiisa krafft-
telighen / Exod. 15. Lå G:V:Dh war i Barmhertigheet led-
sagare åth sitt Folck/ förloföade thet/ och förde thet genout
sin starcka Arm til sina helga Boning; Lå Folcken thet
hörde/ bäfwade the: På the Philisteer kom ångest. Lå
förfärades the Förstar i Edom / bäfwan kom öfwer the
Machtige i Moab : Alla Canaans Inbyggjare göfwo
sigh. Thersöre beder ther sammastådes Moses ; Låt
falla Försträckelse öfwer them/ och Fruchtan genom tin
stoorra Arm/ at the blifwa orörliga såsom Steenar / til
thet ditt Folck kommer igenom/ thet tu förwerfwat haf-
wer. Slikt förkunnades them aff Josua/ och Ehaleb/
Num. 14. Ut G:V:Dz Bestärm war wiffet ifrån them/ och
the wille vpåta them lika som Bröddh. Om sådant straff
aff G:V:Dh låse wij och Deuter. 28:65. Hwarest G:V:Dh
hotar / at han skal gifwa tigh ther itt bäfwande hierta/
waanmägtigh ögon/ och een förwijsnade Siäl / så at
titt Liff skal wara/ hängiandes för tigh/ Daggh och Natt
skal tu Rådas. Nu såsom Andelige Strijdsmån til sin
Kamp åndteligen medh fritt och lustigt Modgh gå måste/
så önska the och aff Hierta til G:V:Dh / at han them gif-
wa wille at tala dristeliga medh öpen Rumm / och at
G:V:Dh wille vplåta them ordzens Döör til at tala Chri-
sti Heemligheet/ såsom enom böör at tala. Een sådana
Friimodigheet bekom Apostelen Paulus at tala in för
Konung Agrippa och Festo som förinåles i Apostla Ber-
ningarga i thet 26. cap. Och then Helige Stephanus in

för Rådet / the öfwerste Presterna och heela Judeste
 Folckehopen / som skrifwit står / Act. 6: & 7. at the ic-
 ke förmåtte stå emoot then Wisdom och then Andasom
 talade. Nu händer offta aff Közligh swagheet/at then-
 ne Andans frimodigheet icke altijdh är så fry och stark/
 så vpfriskar sigh een Gudz Mennistia medh Gudz Ord/
 och tiltalar sina Siäl medh Psalmisten aff then 6. Psal-
 men : War nu åter til fridz min Siäl / ty HERREN
 gör tigh godt. Och aff then 43: 5. Hvad bedröfwar tu
 tigh min Siäl / och är så oroligh i migh? Hoppas vppå
 Gudz / ty iagh skal ännu tacka honom/ at han hielper
 migh medh sitt Ansichte/ och at han min Gudz är. Han
 låter sigh wårda om sina Bedröfwades och Kleenmodi-
 gas Siälur/at the icke förderfwas skole / vthan effter vp-
 friskningen/ åter å nyio strida och manligen kämpa.

In pugna scilicet
 dexterritate
 magna
 ostendunt.

För thet tridie så bewissa the sigh vthi Kampen och
 Strijden manlige och Stridzbare Hieltar / ther om så
 förmåles i Texten : Eheras Munns skal vphöna Gudz/
 och skolahafwa skarp Swerd i sina Händer. En mäch-
 ta vnderligh Stridh är thenne som skeer medh Gudz
 Kampen och Wälgerningars vphöyande med Munnen/
 eller medh loffsånande/åhros/ prijs och tacksänelles vthi
 widgning/ genom hwilka Krijgzwapn likwål stora ger-
 ningar/ia dräpelige vthråttade/och bedreffne äro/thet och
 Gudz Ande genom Esaiam Propheten långt tilförenne/
 för än the skedde äro/förespåde hafwer/ cap. 11. At han
 skal stå Jordena medh sins Muns Staaff / och medh si-
 na Läppars Ande dråpa the Ogudhachtiga. Sålunda
 hafwa Patriarcherna och Propheterna i thet Gambla
 Testamentet/Christus och Apostlarna i thet Nyia vphögt
 Gudz igenom then Rätta och eenda saliggörande Gudz
 Kunskapen om hans gode Behagh til alles wåra Salig-
 heet.

Deum exal-
 tando.

heet; Och om Medlen/ som Saligheeten hoos of Menskiom förfordra/ som är GUDZ Ord / och the Höghwärdiga Sacramenten / sampt theskrafftige Wärdkan til Saligheeten/ och alt thetta genom sina heliga Propheeters och Apostlars Munn of nådeligen förstå låtit/ hwilken Nådhan i thenna Dag Gudh sin Församling bekeer genom mundtlig Gudz Ordz Predikan/ och the Helige Sacramentens wärdiga Bruuk och begångelse/ och skaffar märckeligen Gudz vphönelse och wära Saligheet befordran. Ehoosom behagar themächtige Potentaters bedriffte låsa/ så warder han sinnandes the förrättningar som skedde åro aff them igenom häärskrafft och stora Meniskligh Macht/ hwarföre the och vthi Historier vphönias och kallas Magni/ som icke obilligt skeer (effter berömmelsen bör fölia Bedriffterna) Men om thessejemföras medh the Geringar som vthråttade åro genom Gudz Munn/ så winna the icke then Prijs/ såsom the vthi mångamåtto them öfwergå. Til Exempel : Alexander Magnus vnderkufswade sig medh Swerden stoore deel aff tungomåål och Folck / men Daniel igenom een mundtlig Predikan eller Taal til Nebucadnezar / kom han thenne stoore och förste Monarchen at vphöna Gudh/ såsom och och hans Stallbröders / thet han vthskreeff Kenjerligh Mandat/ så lydandes : At hoo som hålt ibland alt Folck/ Slächter och Tungomåhl försmåder Sadrachs/ Mesachs och Abednegos Gudh/ han skal förgöras / och hans hws skamliga förstörde warda/ och Konungen sielff åbrar och prijsar Gudh aff Himmelen/ Dan. 3. & 4.

Ther näst säger Psalmisten then helige Konung David hwad för een Wäria the bruka i munnen: Nemblighen/ Ett skarpt Swärd. Swärdet är Gudz Ord/ säger Paulus / Ephes. 6. Ett Swärd som aldrigh sin lifke, haft hawer/ hwarthen til Wärdmåstaren/ Materien ther aff thet

Gladium
in Manibus
tenendo.
Qnis & qualis
Gladius.

giordt år / äggen / eller thes effecta och wårck. Ordet haf-
wer Gud til Wårckmåstare och Förmyndare / som Chri-
stus Luc. 8 i liknelsen vthtynder / Materien år Gudz egen
willia at weta aff oss Menniskion til sins Namns åbra-
wår Saligheet och Skyldigheet til Hørsamheet och Lydna.
Thetta Swerdet skärpes på både äggena aff bägge Te-
stamenten i Gudz heliga Ord och then heliga Biblien / och
1. haffwer therföre vnderlige; Wårckan: År Syndarena olij-
delige / at the thetta Swerdet intet fördraga kunna. Ezech
2. 22:14. Thetta Swerdet / som år Gudz Ord / så är ar / på
3. thet / thet må låtia / som aff Nathan Propheten skedt år /
2. Sam. 12. Thetta Swerdet dödar / på thet / han som dö-
das må lefwa / som itt godt experiment giordes och ge-
4. nom Nathan och Esaiam Propheterna / Esai. 38. Thet-
ta Swårdet bedröfwar / införer och förorsakar vti Sam-
weten oroo och ofridh / på thet / at Samwethen genom
Gudz Ord må til Roligheet och fridh ställas / som Pro-
pheten Jeremias talar / cap. 15. Titt Ord håller oss vppe /
tå wij thet få. Och thet samma titt Ord år wår Hieras
Tröst och frögd. Hwar om och Frälsermannen Christus
betngar hoos Johannem i thet 14. cap. At han igenom sitt
Ord gifwer Fridh / men icke som werlden gifwer ; therföre
5. wari edart hierta icke bedröfwat / en heller rådes. Werldz-
liga Swård förderfwa: Men thetta Swårdet / som år
Gudz Ord frälisar Siälerna / Såsom vthi Apostla Ger-
ningarna står / at när Petrus predikat hade för Hedning-
arna / och bewijst sikh wara genom ena synn ther til
fallader / tjugde the och priffade Gudz sånandes: Så haf-
wer och nu Gudh gifwit Hedningomen Bättring til Lüffz.
Paulus A. Cor. 26. Gifwer och tillånna sin kallelse / at han
sänder war / til at öpna theas ögon / at the skulle vnnwen-
das ifrån Mörckret til Ljus / och ifrån Satans Macht /
til Guds / at the skola få Syndernas Förlåtelse / och lott
ibland

ibland them / som helgade äro genom Troona til migh.

L. C. At thetta Swerdet / som är Gudz Ord / ingalunda förrostas i Stjondona / thet böra Gudz Ordz Lärare Swerheeten och Hwvsfäder hafwa granna acht vppå / at icke then Klagan må höras / at HERRans Ord är sålsynt / och söga Prophetia i Landena / såsom vthi Prestens Eli tijdh förmåles / 1. Sam. 3. 1. och såsom vthi Juda och Israels Regementen klagas vnder the Ogudachtighe Konungar; Dansedt HERRentheras Fäders Gudh sände til them medh sin Bodhskap bittijda / ty han skonade sitt Folck och sina Boning. Men the begabbade Gudz Bodhskap / och förachtade hans Ord / och bespottade hans Propheter / in til theß HERRans grymhheet wärte öfwer hans Folck / och them nu intet meer stodh til botande. Gb
re therföre Swerheeten Portarna wijda / och Dörarna i Werldenne höga / at ährones Konung må dragha ther in: Lärarena tilbörligen försörries / och i sin Kallelse förswares / och i hängd tages. Lärare hålla vppå at Predika Ordet i tijdh och otijdh / straffa / truga / förmana medh all Sachtmodigheet och Lärdom. Hwvsfäder reeter idor Barn icke til Brede / vthan vppföder them medh Tucht och HERRans Förmaning / och befaller med en hiertans innerligh Pust och Suckan then gode Gud vthgängen / han skal wäl skaffa och vthrätta / at hans Ord intet kommer såfengt igen / vthan göra thet honom täckes / och skal framgång hafwa / vthi thy han vthländer thet.

1.

2.

3.

II. Skal sterp Swärd hafwas i Händerna aff Andelige Stridzmån / så äro the emoot Fiender brukandes / hwilke här intet i thetta Rummet vthtryckelighen namngifwes / men lätteligen aff sielfwa Striden som här nedan före beskriwes / förståas kunna : At thet är Satan och Dieswulen / en starck bewepnader / och hafwer itt starckt Anhand / then onda och arge Werlden med sig /

Hofis hoc
Gladio feri-
endus.

ty hon är på hans Stjda/ och hielper medh alla macht til.
Menniskionnes blinda Förnufft/ som henne medfödd är/
then gamla Menniskian medh sin onda Begärelse :
Then kösliga Wijsheeten/ som wil måstra G:V:D: i sin
heemliga och fördolda Wijsheet / som Gudz Son fram-
hafft hafwer aff Fadrens Stöbt och öf upperbarat.
Synder och grofwa Förargeller / diefwulskap och ovet-
tigheet hoos Menniskior/ Willfarelser i then Christelige
Laran. See emoot sådana och slijka Fiender hafwer en
Andeligh Stridzman at kämpa och strjda.

L. C. These fiender äre aff Kösligh öfwermodh in-
galunda förachtandes/ ty the äro Kött och Blodh alde-
les förnåchtige/ äro illfundige/ arglistige/ grymme och ty-
ranniskelige/sötia therföre the fromma Gudz Barns ent-
lige Förderff .Hwarföre är then Andelige Rustningen
medh Gudz Ord och Bönen intet föråatandes/som tilfö-
renne nu sagt är/ och än wiidare strax förmålas skal.

III. Beskrifwes här i thenna Orden selswa Sättet/
på hwilket thenne Strijdhythföres: The skola hemnas
ibland Hedningarna/och straffa ibland Folcken. Til at
binda thesas Konungar medh Kådiar / och thesas Ad-
lingar medh Zernfietrar.

I.
Generaliter. Strjden anställes först I gemeen och Allmanneligen
medh Hembd och Straff genom thet Andeliga skarpa
Swärdet/ så öfwer Hedningar / som lythan om Gudz
Förjambling äre/och Gudh intet känna/at the näpste och
tuchtade aff G:V:D: Ord/besinna måtte thesas galenskap
och blindheet / ther vchithe tilförenna wandrat hafwa/
vplnsas aff Gudz Ord/komma til Saligheetennes Kun-
skap och salige warda. Såsom och öfwer the Ogudachtig-
ge/som weta Gudz Willia aff Ordet/men lesiwa ther twert
emoot/och göra honom intet/the straffas och aff Ordet/
och

och them affsånes hembden / at sådanne framhårdelige
Ogudachtige hafwa timmelig och ewigt straff at förwän-
ta. Men så är här achtandes / at thenne hembd och straff /
går först och förnembbligast vth på olydian / ohörsamhees-
ten emoot Gudh / och Synderna emoot Gudz H. Bodh /
och sidst / ther en Syndare i Ogudachtighetenne framhår-
dar / på stelfwa Personen och Syndaren. Som Gudh
genom Propheten Jeremiam i thet 18. Capitlet talar :
Hasteliga talar iagh emott itt Folk och Rike / at iagh thet
vthrota / förhåria och förderfwa wil: Men om thet om-
wänder sigh ifrå sine ondsio then iagh emoot talar / så
skal iagh låta migh ångra thet onda som iagh tänckte gö-
ra them. Och hoos Ezech. i thet 33. Capitlet. Så tant
som iagh lefwer / säger HERREN HERREN: Jagh haf-
wer inga lust til thes ogudachtigas dödh / vthan at then
ogudachtige vnmwänder sigh ifrå sitt wäsende och lefwer:
Så vnmwänder ider doch nu ifrå idart onda Wäsende /
hwij wilien i döð / aff Israels Hws ? I Synnerheet/
skal thenna Strijd anställas / som then 5. Propheten här
säger: Til at binda thesas Konungar medh Rådior /
och thesas Edlingar medh Jernstetrar. The Mächti-
gas Anslag och förhafwande emoot Evangelij lärå / som
Predikar Menniskioten och Werldena om Gudz Nåd /
och Frålsaren Christo / at han är giorder of aff Gudi til
Wijsdom / och til rättferdigheet / och til Helgelse / och til
Försoning / Then kunna Hedningarna / såsom och wårck-
helige icke lijda / effter han är Förnufftet en Galenskap och
wårckheligom een Förargelse / i thet at Evangelij Lära
alla Menniskiors Gerningar vthi hennes Rättferdigelse
såsom odugse och onnttige förkastar / och för träck råknar:
Såsom Apostelen vthi Epistelen til the Romare och Ga-
later medh många och starcke Argument bewijar. Ther
före

före wredgas Hedningarna / och Folcken tala säfengt.
Konungarna på Jordenne reesa sig vp / och Herrarna
rådså medh hwar annan emoot HERKan och hans
Smorda / och förachta Gudz Rådhemoot sigh selfwa/
drifwa HERKans Ord ifrån sigh / och hålla sigh omwär-
diga til ewinnerligt Liff / och såna aff then Andra Davidz
Psalm: Låt oss sönderslita the ras Bonor / och kasta the
ras Band bort ifrån oss. Här höra wi huru the skatta
Evangelij Lära / Gudz Råd som hälsofam är allom men-
nistiom / och thes före vppenbarat / och lærer oss at wi skole
förbaka alla ogudachtigheet / och werldiligh lusta / och les-
wa tuchteliga / Rättferdeliga och Gudeliga i thenna werl-
den. Och wänta thet saliga Hoppet / och then stora Gudz
och wår Frälloares Jesu Christi herliga Vppenbarelse :
Then sigh selff gaff för oss / på thet han skulle förlossa oss
ifrån all Drättferdigheet / och reena oss sigh selfswom til itt
Folck til Egendom / thet sigh om goda gerningar beslijtar.
När nu een sådana Lära talas / förmanas / och drifwes
medh fullt Allswar / så heeter och kallas hon Bonor aff the
otrogne / them the wimlågga sig på thet högsta at sönder-
slita / och Band / them the förkasta wilia. Men Gudz An-
des doom är / thet the som medh en falsk och förförst Låro
och ett ogudachtigt Wåsende bundne äro / skole the ifrån
igenom Gudz Ordz Rätta Lära förloßade och befrijade
warda. Konung David säger i then förste Psalmen aldra
fräst hurulunda Wiennistian blifwer med Satans Band
och Bonor bunden / nemligen / 1. När en wandrar vthi the
ogudachtigas Råd / tager sitt mörcka Förnufft och förderf-
wade Natur til Rådgißware / och wandrar i sanime skadelis-
ge Råd. 2. Träder in vppå the Syndares wågh / följer
ond Exempellefter / hwilt afförföra och förderfwa enons
thet goda / och then sonda Begårellen förwänder itt ofskyl-
ligt hierta / som wiße Mannen talar Cap. 4. 3. Sitten
the

ther the Besspottare sittiaqwaar / och låter sigh behaga en
falst lara / och ett ogudachtigt Wäsende / hwilken grad i syn
denne är then swåraste och försärligaste / såsom och skadelig
geste / thet Apostelen the Romare förwijter : Tå i woren
syndennes tienare / tå woren i frij ifrå Rättferdigheetenne :
Hwad gagn hade i tå aff thet / ther i nu bliens widh? En
til sådant är döden ändalychten. Men nu medan i åren frij
wordne ifrå syndene / och woren Gudz tienare hafwen i e
dor frucht / at i Helige warden / och til ändalycht ewinnerli
git lifff. En syndennes lödn är döden / men Gudz gås wa
är thet ewiga lifswet. Så är tå then rätta frijheeten / befrijs
as aff Gudz h. Ande genom Evangelij Predikan och Chris
stum / såsom Christus sielff säger thetta Judomen hoos
Joh. i thet 8. cap. Om Sonen gör eder frij / så åren i råsliga
frij. Hwille som skola blifwa i thet Nya Testamentet i
genom Evangelij Predikan budne / åro Konungar och äd
lingar / här medh förstås icke allenast the mächtige Poten
tater och store i Werldena / vthan och Städer / Land / Folck
och Tungomåål / som skulle gifwa Evangelio biffall / och
thet medh Troona anamma. Hwar om och Zacharias Pro
pheten långt tilförene i thet 8. cap. hafwer förefagt: Thet
ta säger HERREN Zebaoth : Fremdeles skola ännu kom
man i Folt / och många Städers Borgare / och Bor
garena aff then ena Staden skola gå til the Andra / och sä
ia! Vår of gå bort til at tilbidia in för HERREN / och
tit at sötia HERREN Zebaoth / wij wille gå med ider. Alltså
skola många Folt och Hedningar komma til at sötia HER
ren Zebaoth i Jerusalem (thet i Nya Testamentet sö sam
bling) och bidia in för HERREN. Sa säger HERREN Ze
baoth : På then tyden skola tijo mån aff allahanda Hed
ningars måål fatta en Judisk man i Klädeslifen / och säna:
Wij wille gå medh ider / ty wij höre at Gud är med ider. Och
at så fullkommat och stedt är thet witrar icke allenast Exem
pel

Ligandi
quinam sunt.

Exemplis
constat

pel i thet G. Testamentet / at genom Gudz Andes vplns-
ning aff HERRans Ord äro store Potentater och Rikken
komne til then rätta Gudens kannedom och kunskap / såsom
then Pharao som leffde vthi Josephs / Patriarchens tijdh/
hvilken och bödh Joseph låra och vnderwissa the Egyptier
effter sitt sätt / thet är i reena Gudz Ord / såsom Joseph i sine
Faders Jacobs hwelård war. Cyrus, Darius, Ahalverus,
Nebucadnezar , och flere medh sine land och vnderfätare.
Men aldrakraftigast äro Konungar bundne genom Pres-
dikan om Trona på Christum i thet N. Testamentet / som
Apostla gerningarna / och theras Epistlar oc Sennigebreff
til åthskillige folck vnder solenne med stoor hrgna låsas kune-
ne / huru stoor seger these stridzmån hafwa hemburit igen
sine wårior som ar Evangelium och himmelrikes Nyklar /
hvilke Apostelen bestrifwer i then 2. til the Corinthher / i thet
10. C. At HERRans triggz wapn äro icke födlig / vthan mäch-
tig för Gud / at nederstå fäste / med hwilka wi fullstå the an-
slag / och all högheet / som sig vphåfwer emoot Gudz Kun-
skap / och til fånga taga all förnust vnder Christi lydno. Så-
iunda / och på thetta sättet af Gudz Ande bindas / är högsta
friheet och bästa lödsning til at tienna lefwandes Gud: Ty
tienna Gud / är then rätta friheten / som rätt nu sades.

L. C. Här aff är nu klart / hwad wi börom hålla the An-
gelige Stridzmån / eller Gudz församblingz Lärare före.
Först thesöre / at the äro Wächtere / til at waka öfwer wå-
ra siälur / såsom the the Råtenskap göra skola / warer för-
themskul lödige / ch fölier them / på thet the må sin kallelse
för rätta med frögd / och icke med suckan / ty thet är ider icke
nyttigt. För thet andra / äro the Sändningabod i Christi
stadh: Ty Gudh förmanar igenom them / och bidia i Chri-
stistad / försonen ider med Gudh. Thetta betingar Paulus
om sitt Embete och kallelse in för Konung Agrippa i Apost-
la gerningarnas book i thet 27. C. Jag hafwer sändt tigh
säger

Medijs, Ev-
angelij Doc-
nā, Lege pra-
missa, & Ec-
clesiaz clavi-
bus, secundū
illud: Ante
gratiam a-
cuae Legem.

säger Christus / at tu skalt öyna thesas ögon (förstå i Andeliga måtto) at the skola omvändas ifrån mördret til Livset / och ifrån Satans macht / til Gud / at the skola få syndernas förlåtelse / och lott ibland them som helgade äro genom troona til migh. The äro Stridzmån / som och alla Gudz Barn the Christroгна nämpnes / men thesse måste stå fremst i speßen / andra förmana til frimodigheet / vnderwijsa och lära i thennekamp / och til at binda Konungar med kädior / och ädlingar / som sagt är / med jernsiettrar / eller som Gudz Andes mening är i thenne orden / genom the medel och band som all werldzlig macht öfvergår / som är Gudz Ord / en krafft til salighet / och itt Gudz Ord som är lefwande och krafftigt / och skarpare än något twe äggiat swärd / och går igenom til theß thet åthskilier siäl och andamårg och been / och är domare öfver tanckar och hertas vpsåth. Effter nu thetta Lärarnas embete är itt swårt och fast beswårligit embete / så böre åhörarna innerligen och afhiertat bidia Gud / thet han med sin H. Andawille vplysa them i Lärana / och behålla iett heligt Beswerne / at fruchtsamligen vträtta thet som länder och hörer til Gudz Namns åbra och församlingennes ewiga och timmeliga wålfærd och Saligheet.

17. Gifwer Propheten orsaken tilkänna / hwarföre en så herlig framgång winnes igenom Gudz Ord och Lärans embetet / thet han så säger: The skola göra them then rätt / thet om skrifwit står. *Judicium scriptum facient eis.* Så är orsaken tileen så hårlig Segerwinning i thenna Stridenna. At Gudz Ande hafwer så talat i Skrifstenne / och en sådan döom vpskrifwa lätt / och ingalunda lönlig och förborgat hållit / eller förtega welat: Thet Gudh alswarligen wils Nenniskiors Salighet. Och thet förre hedningar / som störste deelen woro och äro aff werldene / hwiltas kallelse i Propheternas skriffter myckit förkunnas / och vthi

Tanti successus Ratio,
ut faciant eis
judicium
scriptura.
videlicet
quod Deus.

I.
Vult omnium
Hominum
Salutem.

Apostlarnas tijder heffteligen pådrifwes genom stort arbete/natturwakan/vmsorg och fahrligheter/såsom Apostelen förkunnar om sig sielst allena/2. Cor. ii. Förvtan hwad meera med myckit beswär the andra Apostlarna vthstادت hafwa/så är likwål thesse skreffne Gudz doom stedd/ at många Konungar/ ädlingar/ mächtige och Stoore äre til Gudz församling wunne och bundne til hör samheet vthi Christi oc Trones lydno/såsom tilförne omtalt oc sagt är.

Thesie Gudz affsagde och skr effne doom är ock stedd öfwer affgudadyrctan/ hwilken och igenom Gudz Ord affskaffat är/som stedd vthi Eliæ Prophetens tijd/ på ett aldeles Heroukt sätt/ at the affgudiske Baalims Präster sedä Herren igenomitt offer hade för heela Israel bewijst sigh allena wara Gud/then the dyrcta stulle/ oc folket bekände Gud/nedsfallandes på sitt ansichte/sånandes: Herren är Gud/Herren är Gud/blefwo alle Baals Propheter i all folkzens närwardo dräpne och vthrotade. Alle andre Konungar som Gud fruchtat hafwa/hafwa efferfolgt thetta Gudz ord och skreffna doom: Tu skalt icke hafwa fremandes gudar när mig. Och thetta Gudz Wod och doom är effer tomen/med Gudz Församlingz märckelige förkofring och tilförökning. Såsom är Gudz skreffne doom öfwer Truulwåsendet/som thet står Exod. 22. Een Troktona skal tu icke låta lefwa Wid thenna sturd enär wiu haw om röra/ är jemmerligen/at oansedt the af höga öfwerheeten effer Gudz bestreffne dom blifwa til lijfwet straffade/så ökas thes ras tabloch hoop/Gud bättre/theß mera/the fattige barnen som små äro/såsom och them wärtom til stoort tyranni aff sådan diefwulskap Gud göre här på/ effer sitt Ord och bestreffna doom een önskelig anda. At Satan är reda bunden igenom Gudz Ord och doom/behöfwes intet widlyffteligen förmålas/effer han störtader är til Afgrunden bundin och förwarader är med ewiga bonor i mörckret til then

2.
Idololatri-
am exter-
minandam.

Sub qua
Diaboli cul-
eus est teter-
rimus, & fa-
dissimus,

then stora dagzens doom / hafwer för våra synders skull
aff Gudh bekomit tilstådielse at försökia och fresta Gudz
Barn / men effter Gudz lyffte ingalunda sått loff öfwer
någon / eller hwad the åga / wijdare än Gud sielff tilståder:
som Hiobs historia thet rundeligen vthwijsar. Så skeer oc
i thetta fallet Gudz bestrefne dom / thet Gud icke förlåter sina

Ut och Satans rike skal förstördt warda / ther om är
Gudz ord och doom bestrifwin strax i Paradis / enår wå
ra första Förältrar syndat hafwa: at Dwinnones Såd /
Christus skulle söndertrampa Drmsens Huswud.

Heela then Nya Testamentes Historia betygar så full-
kommat vara / som oc Christus wår Frelfare sielff / nåst
för sin död högt ropade Consumatum est. Ehwad som til
menniskjo slächtets Återlöfning behöfues / och nödwändig
war it hafwer / thet är altammans fullkommat. Alltså stede
wara / betyger Christi egit trofastigste och kärligste witne
Apostelen Joh. 1. Epist. C. 3. I weten at Christus war vp-
penbar at / på thet han skulle borttaga våra synder / och för-
then skul och vppenbarades Gldz Son / at han skulle ne-
der stå Djeswulens gerningar.

Är och en strifwen doom aff then barmhertige Gud / at
bootferdige syndare / som fly til hans Nåd och Barmher-
tigheet / såsom och Christi föstienst och fulltomlige för skyl-
lan / höra så aff Herrans Dienare / effter affstrifwen doom
at the ras synder äro them förlätta / och biuder Christus
tegin Person / kallandes en fattig syndare sin son / enår han
sågh hans trod / tröstade och honom med fast tröstelige E-
wägelifke ord: war wid itt goit mod / tina synder förlåtas tig

Item / finnes i then H. Striff en strifwen Rätt / hugne-
lig / tröstlig och nådigh: At salige äro the döde som i Her-
ranom döb här effter / ja / Andan säger / at the skola hwyla
sigh ifrå sitt arbete / in the ras gerningar fölia them effter.
Och sedan the affsomnade äro säger theenne Rätten / at the

^{3.}
Remissa esse
Credentibus
in Christum
omnia pec-
cata.

^{4.}
Reservatam
illis esse æ-
ternam Sa-
lutem.

Rättferdigas Siälur äro i Gudz Hand / och intet döds-
qwaal kommer wid them. Sådant förkunnas sänes och
förehålles them aff Gudz Ord och kreffne rätt/ och wiser
igenom Gudz thens H Andes nåd alt thetta/ som sagt är /
at Gudz Knektia upbngges och förkoffras/ oansedt hon för
Werldena synes förminskas/ ja tilökas hon lika wist/ at
Gudh tänner the 7000 / som icke böna sin Knåå för Baal,
eller Hellswa Sathan.

Verbum Dei
continet in
se iudicium
Dei scriptū,
quod nun-
quam revo-
cabitur.

L. C. Besinner therföre/ hwad thet är för itt ord/ som
aff Gudz Ordz Predikanter predikas / och i höra skolen/
som författar vthi sigh Gudz bestreffne rätt och doom/
then här befaller at höras. Är thet icke thet Ord / genom
hwilket Gud all ting effter sin wilia vthi rättat hafwer/ Så
som i heela skapelsens wärck / återlösnings gennes/ och Hel-
gellsens/ och at han bär all ting medh sitt krafftiga ord/ vp-
lyser Hedningar til Gudz saliggörande kändedom / vns-
wänder Syndare ifrån the ras wägars willo/ vptander i
them een lefwandes Troo/ och alt thetta genom sitt Ord/
then som bewares therigenom til saligheetena. Alster ther-
före Gudz Ord/ och effter thet tri die Gudz Bod håller thet
heligt / hörer thet gärna och lären / så fattas ingom aff i-
der/ aff alt thet Gudz Ord ider tillsäger.

Pugnæ exi-
tus gloriosus
erit.

Corona glo-
rie.

V. Hwad vthgåån mondetå skola fölia på thenne Gudz
Barnas Andelige strid? En siögdesfull vthgång effter vth-
ståndin Kamp och strid / som här sidst vthi Psalmen vth-
ropes/ af Gudz egen härhåld/ Konung David/ som så lyder:
Thenna åhrona skole alle hans Helige hafwa / Halleluia.
Wij börom och skolom gifwa nog lampst acht vppå/ Först
hwad effter wålförättad och fulländat Kamp / trogne
Gudz kämpare hafwa at förwånta. Åhrona skola the wara
förwissade på thet säkraste/ säger här sannmastådes Da-
uid. In ingen werldzlig stridz man strider eller kämpar v-
than förefatt lödn/ som Apoftelen skrifer i sin. Epist. c. 9.

til the Corinthher: hoo tienar til frug på sin egen såld nå-
 gon tidh? Andoch the kämpa allenast för een för gångheligh
 krono; Men Andelige stridzmån efter åbrones krona. Och
 år mår kiådes thet Propheten här säger: Thenna åbrona
 nembl. som först aff Nåde år een åhra/ och aldeles en oför-
 skilt belöning och åhra: In aff Gudz innerliga Nåd år om
 wij vthi Gudz församling kallade/ oc til stridzmån gjorde/
 och aff nåde tileen Gudi behagelig wandring eller Ande-
 ligh kamp vnder wisse och lärde aff Gudz Andes kraft och
 förlånta Nåd/ kunna och för må wij allena i thema wår
 strid/ thet Gudi råkt år / och wår om medbr ödrom til een
 effter synn och godt Exempel wara kan/ för råta. Så år tå
 thenna åbran/ en åhra af Nåde och alzingen Förtienst eller
 för skyllan/ effter alt sammans år af Gudz Nåd / hwarige-
 nom och hwar vthaff wij thenna åbran som HERNen här
 vthlofwar / hafwom allena vthan Förtienst at förwånta.

1.
 Gratia, non
 Merito.

Til thet andra/ hwad för een åhra här aff Gud/ allom
 Redeligom stridzmännom tillsåes; Thet kan förstås och/
 i thet Propheten singulariter eller med thet ordet theña åh-
 rona beskriwer henne/ N. år at ehrtånas för Gudz barn/
 och afföndras ifrå the förbannade/ på ytterste dagen; ingå
 med alle aff Christo kallade och helsade blifwa wålsignade/
 som besittia skola thet Riket/ som them aff ewighet beredt
 år/ vndså åbrones krona/ och besittia thet ewiga lifswet och
 hårligheeten. För thet tridie / hwilkom thenna åbran we-
 derfaras skal: Swarar här til Propheten Kon. David/
 hans Helige skole thenne åbrona hafwa. The som igenom
 Christi Blod/ ordet samt watnsens bad i ordet åre helga-
 de/ i hwiltas hierta Gudz Ande boor igenom Troona/ och
 förer them til ett heligt lefwerne/ behåller och bewarar the
 i Troona in til åndan/ at the salige warda the samma skole
 hafwa thenna åbrona/ och åre med Apostelen för wissadet
 at hwarken död eller lifff/ eller Englar/ eller förstendöme/ el-
 ler

2.
 Electis & in
 fide perfeve-
 rantipus.

3.
 Sanctis dan-
 da.

ler Wåldigheet/ eller the ting som nu äro / eller the ting
som til komma skola/ eller högheet/ eller diupheet/ eller något
amtat Creatur kan skilia them ifrå Gudz Kärleek/ som ar i
Christo Jesu wår om HERRA: Och med then H. David
tro/ at the see skola HERRANS goda vthi the lefwådes lande/
skåda hans Ansichte i Rättferdigheet/ och skole måtte war-
da/ når the upwafna effter hans belåte. At wij til en sådan
åhra komma måtte/ bõre wij of þa thet högste i heela wår
lijffztid om beslijta/ Gud innerligen bidia om thens H. An-
des regering/ och styrckio vthi Tronne vnder marge handa
anstõder och frestelser i thenna mödosamma och sahrliga
strijden/ på thet wij effter vthstånden kamp/ komma måtte
til then ewige åhran och herligheten/ och beredom of och
ja tilet saligt Fåålemål/ som Gudz Fõrsamling of lærer :

Når wij skole til wårt Fådernes Land/
Och skilias widh thetta ålende/
Tå befalle wij Gudh wår Siål i hand/
I Himmelrijkes glädie of sånde:
Gudh fader/ Son och theu helige And/
San gif we wårt Måål en godh ånde.

At wij thet sammastådes måge medh alle Gud. H. Englar/ och Gudz vthforade barn
sunga Gudi itt ewigt och frõgdefult Haleluja/ thet til förlåne of Gudh sina
Nåde / för Frålserrmannens Christi Jesu skul/ Amen/ Amen.

PERSONALIA,

Aldensfund wår warande hederwårde Gudz Fõrsam-
ling hafwer til ett mårckeligt antaal behagat/ den For-
dom Ehrewårdige Herrens/ Mag. Nicolai Bozzi berõmelig
Pastoris hår i Nordingrådz Gåld/ och Præpositi ofwer det
Sõder Contractet i Angermanneland/ Sahl. Refamen/
fõlgachtig wara til des låger stad och hwiilorum; Allså haf-
wer man/ effter en Christelig och iofflig plågied / om denne
Sahl. Herrens hederlige ypkomst / lofwårde lefwerne/ och
Sahl. affgång/ honom til sidsta åhra och ihogkommelse/
det som följer/ welat beråtta. Åhr

Ahr 1591. år denne Sahl. Herren hjitt til werlden födder. Fadren war / fordom Ehreboren och wålförståndig Oloff Michelson Boose, wålförordnat Borgmästare i Staden Hudwiczwald/ och Modren Ehreboren och dygdessame Matrona H. Karin Oloffs dotter. Hwilka hans R. Får åldrar woro ibland sitt folck i Helsingeland/ för achtat och heder samt folck kände. Och hafwa the/strar effter then naturlige födelsen/befordrat denne sin son til doop och Christendom/ at han i det heliga Treesaldighees Namn/ år igenom wåtn och Andanom/ och Jesu Christi Blodz stänkelse/ född på nytt/ til Gudz Barn och thet ewiga lufwetz arffskap/lårandes der hoos sig angelågigt wara/ ifrån sielfwa barndomen/ honom hålla til Gudachtighetenes öfningar/ och med ett godt Exempel föregå i alle ting/ som til Gudz fruchtan/ och ett årebart lefwerne tiente.

1.
Nativitas.

2.
Renaſcentia
per Baptif-
mum.

3.
Domestica
inſtitutio.

Scholastica
informatio.

Academica
plenior

Ahr 1607/ år denne Sal. Herren haffder til Schola/ först vthi Gäfle/ och sedan vthi Wåsteråås/ hwilka Scholar på then tiden ibland the berömmeligaste här i Fäderneslandet woro/ oc sedåhani siw åhr hade en god grund vthi the lagt til sina Studier. förfogar han sigh til den berömmelige Aca- demien vthi Upsala/ ther han i sex åhr sig oppehåller/ medh all åhoga oc flit öfwandes sig i the stycke/ med hwilka han i framtiden kunde betiena Gudz Församling/ och wå: swa sigh en berömmeligare ihogkommelle.

Ahr 1620. bleff denne Sal. Herren/ aff tå warande Erchie- biskop/ Doct. PETRO KENICIO, kallat och wigd til Prest at blifwa ett Gudz Redskap och wårctnyg som hans helga ord lära och förkunna skulle. Och på thet han vthi samma Embete skickeligare wardamätte/ san han rådsamt/ samma åhr besökt the vthländste Univerſiteter i Tyskland/ som i den reene Evangeliske Läran/ så wål som andra loflige Studier mächtat ing florerade, särdeles vthwåliandes Univerſite- ter i Rostock/ Wittenberg och Jegna/ ther han sigh ibland

4.
Vocatio ad
Ministerium

5.
Peregrinatio
uberioris e-
ruditionis
gratia ad
exteros.

the förnämte Lärare / som så för tiden woro vthi Theolo-
giske Exercitier , som hans påtagne Prästa Embete måst
vnderstöddia och pryda kunde / öfswade. Och emedan vnder
hållet och Penningarna begynte tryta / derföre måste han
efter try åhrs förlop / begifwa sig hem i fäderneslandet igen.

6.
Scholastica
Functio

Åhr 1625. wardt han aff sine Förman förordnat Con Rec-
tor i Gåfle Schola / ther han goda documenter aff lade / til
den Erudition och dygd / som han igenom sin anlagde slüt
hade wårswat; Betienandes i samma Embete många vnge
til theras framstegh i Gudzfruchtan och loflige Studier,
hvilka och sedan medh hederwård ihogkommelse / hafwa
thet samma wetat berömma.

6.
Vocatio ad
Ecclesiam
Nordingrä.

När han nu i nio åhr ther hade arbetat / stedd e efter Gudz
Förshyn / at denne Sal. Herren wardt åhr 1634. aff Sahl.
Herr Erchie Biskopen Doct. PETRO KENICIO , sampt
doom Capitleti Upsala förordnat / til detta förnemlighe
Nordingrädz Gåldz Lärare och Knickioheerde / hwilket Em-
bete han och den 1. May. berörde åhr / med Forsamlingennes
goda ja och samtycke i HERRans Namn antrådde.

ubi
Officij com-
missi expeditio
laudabili-
s.

Huru den Sal. Herren hafwer sig i det samma förhållit
det weta alla redelige och Gudzfruchtige menniskior nogh-
samt affsana: At han hafwer burit itt rättssinnigt nijt / om
Gudz åhra / och sina åhdrares ewiga Saligheet / och effter
yttersta förstånd och kraffter / med lärande och förmanan-
de / med en Christelig disciplin öfswande / med ett fridsloch
alswarsampt lefwerne / och med ett behageligt omgånge i
ord och gerningar / sökt allas vpbyggelse och Förbättring /
och warit them trognom een effter shyn / til thet Christeligit
och åhr ligt år: Så at the kunna om honom säna / det Or-
pheten Malachias om thet redeliga Präster skapet för må-
ler / at sanningennes Lag war vthi hans mun / och ther war
intet ondt vthi hans läppar / han wandrade fridsamligē oc
redeligen / och omwände många ifrån synd / och hans läp-
par

par bevarade skrona. Så hafwer han ock annat i försam-
blingen wäl bestält. Med sina åhörare i Nordingrå haf-
wer han begåt/at den mindre Klockan år hit kommen. Aff
egen befohnat hafwer han prydt kyrckian med Hög Chor/
och ett prydeligit Epitaphio, gifwandes sålunda Gudi igen
en deel aff thet goda / som han hade aff Nåde behagat ho-
nom tildeela och för låna. Emedan oc många Fiskiare ham-
nar vnder Gället åro / och the som ther sin nåring sökia/
en alltiidh beqwemligen kunna komma til Sochne kyrckian/
ty hafwer han låtit uprätta tre Capell af träå/itt i Norres-
fåls wiken/ det andra i Gröönhamnen / och det tredje i
Bahrstad/ther Böner och annan Gudztienst esomoffrast
om Sommartiidh år worden förättat: Allsammans til
Gudz prijs oc lof/oc åhörarens timelige oc ewige wålsfård.

Ornamenta
Ecclesiæ per
ipsum quæ
accefferunt.

1.

2.

3.

3.

Præpositus
Constitutus
ordinariæ.

Åhr 1642 rå den 1 Sahl. och Hög åhrewärdige Herren
Doct. Laurentius Paulinus, Sveriges Rikets fast beröm-
melige Erchiebiskop / här i Norlanden en Visitation hölt/
emedan Proweste Embetet war vacant blifwit/igenom den
förre Prowestens Ehrewärdige her Joens Linnerij döde-
lige afgång/san Sal. Her. Erchiebiskopen/denne nu Sal.
Herren aff sådana dygd och qualiteter, at han honö/ fram
för någon annan wille Præpositi Embetet til betrod/ öfwer
detta Söder Contractet i Angermanneland: Hwilket så-
som thet honom opdragit bleff / altså wille det en annars
tiena/ån det samma modesté emottaga. Hwar vthi man
förmodar/at både Gudz Församlingar/ såsom och hans
wärdige medbröder skole kunna bewitna/ at han troligen
hafwer wistas: Och så länge krafterne medgofwo/hast all
mödo ospaar/åhrligen visitera, drifwa Catechismi för hör
skyrckia Församlingarnas wälstånd/rätta det som rättas
borde/ så wijda hans Embetes krafft förmådde /medh til-
börlig wärdnat lemmandes det öfrige sine högwärdige Bi-
skopar och andelige Förmån at Corrigeria, oc i got lag ställa.

Administra-
vit fideliter
& rectè.

9.
Officium s
nex renucia
vit oportune
& tempesti
vè.

Ahr 1672. Emedan ålderdomm och swagheterne myckit
tiltogo/och han en såg sig orka/så wål Gället / såsom Præ
positi Embetet i alle stycken förestå/måste han med sin Hög
wyrdige Förmans och Superintendentis, samt Capitels i
Hernösand/råd förande och samtlyctio ther hån resolvera,
at han theenne sin nu effterlemnade son/ Ehrewyrdige M.
Christiano Bozæo opdrog och öfwerleswererade Pastoratet
doch i Proweste Embetet brukade honom för en Vicario 3
förbjudandes i medler tjdh / som en ytharbetat Gudz ties
nare/med Simeone fara hädan i frid /läggia sina been til
samman/ och saligen döb aff denna mödosamma Werlden.

Och är nu detta säforteligen talt/ om deñe Sal. Herrës
ypokost/ Studier, Embteten och des förr åttande. Här jem
te wille Gudz församlingen inctia långt wara/ något hö
ra om hans Eenslylte lesverne/ dagelige omgånge / och
Sahl, affstedh.

Conjugium.

Wthi denne hans warande lifftijd / hafwer han Ahr
1625. den 27. Februarij inträdt i Echtenstaps förbund / med
fordom Ehrboren och yngderike Jungfru Kirstin Chri
stiens dotter/ Sal. Her. Christierni Andreæ, fordom Pa
storis i Forssa Gård/ och Præpositi öfwer det Norre Con
tractet i Helsingeland/ effterlemnade K. dotter. Med hwil
ken han leffde tillsammans i alsomstörsta kärlighet wthi 44.
åhr/ 8 månader och några dagar/ och afflade 13. barn/ sex
söner/ och sju döttrar / aff hwilka nu allenast två söner och
två döttrar äro i lifswet/ och med sorg jemte sex andre sone
oc dotter barn/ deñe sal. Fadres dödelige fränfalle beflaga.

Fætuandum.

2.
Liberorū Li
beralis et pia
educatio.

Til sine K. barns Christeliga vptuchtelse/ hafwer denne
Sal. Fadren/ingen åhoga/ slit och omkostnat spart. Sine
söner rundeligen wid Scholar/ Gymnasier och Academier
in och vthom landz vnder hållit/ och til slüt och frimodighet
i Studierne så animerat, at tvenne aff them äre beqwåne
bleffne/ antaga honoros magisterij publicos, och the andre
intet

intet mindre duglige gjorde/at stå hederlige Embeten före.
 I lika måtto hafwa och döttrarna/ samt theras Mån/en
 faderligh kärleek och benågenheet alltid förmärckt: kunna
 och medh loff/den samma beprissa/ medan theras lifftid
 råcker. Enfannerligen är den lyck saligheten deñe Sal. Her.
 ren händt/som en alla Föräldrar händer / at han hafwer
 fått see/siw sina äldre öfwerleffde barn/ med åhrliche Ech-
 tenskap och lågenheeter för sorgde/hwilket den högste Gud
 såsom itt Teckn til hans redeliga wandring tyckes hafwa
 satt/ at han en hade honom öfwer gifwit/ eller låtit hans
 Såd effter bröd gå/ det han och som en synnerligh Gudz
 wälgerning hafwer skattat / och honom ther före innerli-
 gen tackat och lofwat.

Felicitas li-
 berorū per
 Conjugia sua

Men såsom then högste Gudh / plågar skändia sina
 barn/en allenast lycka och medgång/vtan och spådia in nå-
 gon mootgång och bedr öfswelse: Alltså hafwer honom och
 behagat för denne Sahl. Herren göra det samma/ idet han
 rycker igenom döden bort/nu thet ena K. barnet effter det
 andra/nu hans trogne och käreste Waka;tager och igenom
 wådeeld tvenne reesor sin koos/hans wälbygda hws / och
 en floor deel aff hans förwårswade egendom : Hwar före
 han med Eliphaz aff Theman kunde wäl såna/ mine käre-
 ste för gås/död och oförwarandes; och med Job klaga: Tu
 faar öfwer mig med storm / och gör migh det ena såret öf-
 wer thet andra. Doch vr:der all detta/ hafwer den Sahl.
 Herren/en låtit sin troo och förtröstan til Gud falla/vtan
 med Job sig oprättat/ånandes / hafwer iag fått godt aff
 Gudi/så skaliagh och anamma thet onda; H Erren gaff/
 och H Erren tog/wäl signat ware H Errans Namn: Hug-
 nandes sig ther off/at han med Gudz barnas teckn / tecknat
 wardt/hafwandes det fasta hoppet/ at Gud skulle honom
 en fresta öfwer hans förmågo / vthan göra med frestelsen
 en vthgång/så at han kunde förmå dragan.

3.
 Adversitates
 inseparabiles
 pijs

1.
 Obitus Con-
 gis et libero-
 rum.

2.
 Incendia.

Swad denne Sal. Herrens swikdom widkommer / så
hafwer han i många år / esomofftast war it betagen medh
svoor wårck i sina fötter och händer / aff den franckheten/
som är Podagra och Chiragra, hwilken sw meer det led in på
ålderren / meer och meer tilfog. År och ther hoos vexerat
worden / aff obstruktioner och calculo, the ther och honom
in til döden fölgde. Under desse passioner, så offta han nå-
gon linsa kände / försumade han intet förfoga sigh til Gudz
hws / och ther för HErrans sinom Gud vthgiuta sitt hier-
ta i inierliga böner oc tacksänelse: Förbåttade oc sielf Gudz
tienstien när krasterne så medgåswo. På näst för ledne alla
Helgona dag / begick han och sielf HErrans högwårdige
Nattward / meddeelte och samma höga gåtwo / alle sine när-
warande barn / barnabarn och Hwsfock / så som ett her-
ligt Valere gifwandes them allom / och ändandes sin tienst
i Kyrckian.

8.
Morbus.

Wid begynnelsen aff Decembris månad / begynte desse
förestreffne franckheter såttia honom hårdare an / så at
han måst måste hålla wid sången / hwar före han och stic-
kade sitt hierta / at gå alla werldennes wäg. Emedan och
andre symptomata. såsom dödzens wissa bodbärare / sig til-
slogo / låt han kalla sine barn hem från Herndsand på näst
för ledne Juledag / fordrade och til sig samma dag om Aff-
tonen Capellanen wår. Her. Johan Aff / aff honom at a-
namna det såtraste wägepasset på denne sin dödzreesa. Så
han i sin swagheet ey förmåtte många ord bruka / utan med
höga röst sade / iag bekänner mig in för Gud / en stor Syn-
dare / hwilke och hans sidste Ord här i werlden woro: Hafs-
wandes ther hoos / som en rättklassens Lärare och Chri-
sten / den otwifwelachtiga förtröskningen / at Gudh skulle
honom / för hans Frålsares Jesu Christi skul / förlåta alla
hans Syddare / öfwerklåda honom med Rättferdighet /
och gifwa honom een ewig Saligheet. Begick ther vppå
HER

Præparatio
ad mortem
pia.

I.
Valedixit
Ecclesie.

2.
Liberis præ-
sentibus.

10.
Obitus.

Ætat. 83. A.
Pastor. 39.
A. 8. M.

Herrans högwardige Nattward / med största Andacht
och devotion warandes så beredd / på hwad stund Herr
Gudh såktes / Klias hådan och wara med sin Frelzare Je-
su Christo. Dagen ther effter / låt han effter förre gifne be-
tänckiande / igenom Predikanten aff Predikostolen biuda
Församlingen det nyttre Valetet här i werlden / tackandes
alle rätt sinnige / för den kärleek / wyrdnat och lydno / the ho-
nom i Embetet hade bewiist / befallandes them vnder then
högste Gudens mächtige bestydd / oc önskandes så see them
i the rättferdigas vpståndelse / intaga then åhro och herlige-
heet / som Gud hade beredt / allom them som honom ålsta.
Böd oc alla sina barn och barnabarn fara wål / med hän-
ders vthräckjande / och med Signo crucis önskade them alla
i sitt hierta / all lekamlig och andelig wål signelse / hwilket
han och itererade på dagen ther effter. Vnder alt thetta /
låt han låsa för sigh åthskillige Böner / them han sielff hade
vthmärckt / aff Johan Arendz / Avenarij, och andras Gu-
delige Böker / hwilka besödes med den rättferdige Simeo-
nis loffång. Lade så sina händer wid sina sudor / och sina ö-
gon tillsammans / hwilandes medh sitt hierta och tanckar i
Gudi / in til tlockan otta om Affionen / på den 27. Decem-
bris. så Herran Gud i största stillheet fordrade hans Siäl
vthur thetta vsta lefwernet / til den oförgångeliga giädien i
himmelen : Sedan han här i werlden Christeligen och be-
römligen / wid pass tree och ottatino åhr / och i denne För-
samlingen 30. åhr och otta månader lefwat hade.

Gudh styrcke och öf medh sin helige Andä / så wårt lef-
wernes lopp fullborda / at wij och måge i en saligh stund fa-
ra hårdan / och bestå in för den högste Domaree Je-
su Christo / och med alla Gudz Barningå i hans
herliga och Ewiga Rike / Amen.

